

Hierarchická struktura a vizuální identita kultů

BcA. Martin Severa

Diplomová práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Ateliér Design obuvi

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	BcA. Martin Severa
Osobní číslo:	K23456
Studijní program:	N0212A310007 Multimédia a design
Specializace:	Design obuvi
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Hierarchická struktura a vizuální identita kultů

Zásady pro vypracování

1. Teoretická část:

Diplomová práce se zaměřuje na analýzu kultů, konkrétně jejich hierarchické struktury, metody sociální kontroly a roli vizuální identity. Jako případová studie slouží fiktivní kult ENFER, který je vytvořen za účelem ilustrování mechanismů kontroly a soudržnosti charakteristických pro kultovní organizace. Výsledkem práce je kolekce obuvi a módních doplňků, která reflektuje všechny zkoumané aspekty z teoretické části. Tato kolekce propojuje teoretické koncepty, jako jsou hierarchie, sociální kontrola a vizuální identita, s vizuální a praktickou tvorbou. Prostřednictvím návrhů usiluje o vyjádření myšlenek a principů kultů, jejich vnitřní struktury a působení na jednotlivce, přičemž se zaměřuje na vizuální komunikaci a symboliku.

2. Projektová část:

Součástí odevzdané práce je plakát v tištěné podobě, zatímco písemná část diplomové práce je dodána v elektronické verzi na flash disku. Tento disk bude rovněž obsahovat samostatné fotografie v tiskové kvalitě z praktické části diplomové práce. Odevzdaná práce musí obsahovat rešerši inspiračních zdrojů vztahujících se k zvolenému tématu, varianty návrhových řešení, postup zpracování, vybrané varianty návrhového řešení, stříhové řešení a technický popis.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

LAYTON, Deborah. Seductive Poison: A Jonestown Survivor's Story of Life and Death in the People's Temple. Anchor, 1999. ISBN 0385489846.

MARTIN, Walter. Kingdom of the Cults – The Definitive Work on the Subject. Baker Publishing Group, 2019. ISBN 9780764232657.

MONTELL, Amanda. Cultish: The Language of Fanaticism. Harper Wave, 2021. ISBN 0062993151.

OCKER, J. W. Cult Following. Quirk Books, 2024. ISBN 1683694120.

SINGER, Margaret Thaler. Cults in Our Midst. John Wiley & Sons, 2003. ISBN 0787967416.

Vedoucí diplomové práce: **MgA. Jana Kotikov**
Ateliér Design obuvi

Datum zadání diplomové práce: **29. října 2024**

Termín odevzdání diplomové práce: **23. května 2025**

L.S.

Mgr. Josef Kocourek, Ph.D.
děkan

MgA. Jana Kotikov
vedoucí ateliéru

Ve Zlíně dne 2. prosince 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení diplomové práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval; v případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor;
- odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá sociologickým zkoumáním kultů, přičemž se zaměřuje na hierarchii, formy sociální kontroly a roli vizuální identity v nich. Na příkladu fiktivního kultu ENFER tato studie zkoumá, jak se tyto faktory kombinují při vytváření a vyjednávání mocenských vztahů, které v něm fungují. Z teoretického hlediska se tato práce spojuje s praktickou částí kolekce obuvi a doplňků, které ukazují vizuální identitu kultu a symboliku a dále propojuje abstraktní teorie sociologie s hmatatelnými tvůrčími projevy. Cílem diplomové práce je dosáhnout správného pochopení interakce sociálního mechanismu a designu pro usnadnění vhledu do toho, jak vizuální kultura komunikuje a posiluje mocenské struktury v rámci kultů.

Klíčová slova: kult, moc, vizuální identita, symbolismus

ABSTRACT

This diploma thesis explores the sociological investigation of cults, drawing on hierarchy, forms of social control, and the role of visual identity within them. Using the fictional cult ENFER, this study explores how such factors combine in the construction and negotiation of relations of power operating within. From a theoretical point of view, this work is merged with a practical part collection of footwear and accessories that show the visual identity of the cult and the symbolism fitted into it-further bridging abstract theories of sociology with tangible creative expressions. The given work is aimed at attaining a proper understanding of the interaction of social mechanism and design for facilitating insight into how the visual culture communicates and reinforces power structures within the cults.

Keywords: cult, power, visual identity, symbolism

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 ÚVOD DO STUDIA KULTŮ.....	13
1.1 DEFINICE POJMU „KULT“	13
1.2 ROZDÍLY MEZI KULTY A SEKTAMI	13
1.3 KULTURNÍ A HISTORICKÝ KONTEXT KULTOVNÍCH ORGANIZACÍ	14
2 HISTORICKÝ VÝVOJ A PŘÍKLADY KULTŮ.....	16
2.1 PŘEHLED ZNÁMÝCH KULTŮ A SEKT V HISTORII A MODERNÍ DOBĚ	17
3 SOCIOLOGICKÉ TEORIE A PŘÍSTUPY KE KULTŮM.....	23
3.1 FUNKCIONALISMUS A ROLE KULTŮ VE SPOLEČNOSTI.....	23
3.2 KONFLIKTNÍ TEORIE	25
3.3 SYMBOLICKÝ INTERAKCIONISMUS A VÝKLAD VÝZNAMU RITUÁLŮ A SYMBOLŮ	27
4 HIERARCHICKÁ STRUKTURA KULTOVNÍCH ORGANIZACÍ	29
4.1 VŮDCE A CHARISMATICKÁ AUTORITA: ROLE ZAKLADATELE	29
4.2 POZICE ELITNÍCH ČLENŮ A JEJICH VLIV NA NIŽŠÍ ČLENY	29
4.3 PROCES INTEGRACE A POSTUP HIERARCHIÍ	30
5 SOCIÁLNÍ KONTROLA A TECHNIKY MANIPULACE.....	32
5.1 PŘÍKLADY A HLUBŠÍ ANALÝZA MANIPULAČNÍCH TECHNIK	33
6 VIZUÁLNÍ IDENTITA KULTŮ.....	36
7 ROZHOVOR A OSOBNÍ SVĚDECTVÍ BÝVALÝCH ČLENŮ.....	39
7.1 EMILY – CÍRKEV ADVENTISTŮ SEDMÉHO DNE	39
7.2 ÚTĚK Z GUYANY – OSOBNÍ SVĚDECTVÍ DEBORAH LAYTON	41
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	42
9.1 INSPIRACE	43
10 KOLEKCE ENFER	45
11 MATERIÁL.....	46
11.1 USEŇ.....	47
11.2 PŘÍRODNÍ MATERIÁLY – DŘEVO, PAROŽÍ, PEŘÍ.....	47
11.3 KOVOVÝ HARDWARE	48
11.4 TEXTURA, TVAR A FORMA	48
12 CÍLOVÝ NOSITEL/ZÁKAZNÍK	49
50	
13 DESIGN DOPLŇKŮ.....	51

13.1	PRODUKT ČÍSLO 1 – ADEPT TOTE	51
13.2	PRODUKT ČÍSLO 2 – SACRIFICE THE GOAT	52
13.3	PRODUKT ČÍSLO 3 – FORGOTTEN FLOWERS	53
14	DESIGN OBUVI.....	54
14.1	PRODUKT ČÍSLO 4 – ADEPT FLATS	55
14.2	PRODUKT ČÍSLO 5 – ASHBOUND HEELS	56
14.3	PRODUKT ČÍSLO 6 – ASHEN THRONE HEELS	57
15	KOLABORACE S DOROTOU KOSTELNOU	58
	ZÁVĚR.....	59
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
	SEZNAM OBRÁZKŮ	65
	SEZNAM PŘÍLOH.....	66

ÚVOD

Mocenské vztahy, sociální kontrola a vizuální identita jsou klíčové faktory, které ovlivňují fungování kultů. Tato práce se zabývá výzkumem těchto prvků ve vzájemné závislosti

a propojením teoretických poznatků sociologie s reálnou praxí v oblasti designu. Kulty jsou jedinečným typem sociálních uskupení, která mají tendenci disponovat rigidní hierarchií struktury, uzavřeným hodnotovým systémem a vysoce rozvinutými manipulativními schopnostmi. Přitom si však budují vlastní estetickou identitu, která je využívána nejen pro odlišení od obecné společnosti, ale i jako způsob upevnění vnitřní soudržnosti a kontroly členů.

Práce využívá tři hlavní paradigmaty analýzy. Prvním z nich je zkoumání hierarchického uspořádání kultů s cílem pochopit mocenskou dynamiku a dynamiku mezi vůdcem, elitou a řadovými členy. Druhým je diskuse o metodách sociální kontroly a manipulativních strategiích, které kulty používají k náboru a udržení členů. Třetí je diskuse o vizuální identitě kultů, tj. o tom, jak jejich symbolika, oblečení a estetické složky přispívají k utváření kolektivní identity a posilování mocenských vztahů.

Praktickým prvkem této práce je vytvoření módních doplňků, obuvi a oděvu inspirovaných teoretickým kultem ENFER. Koncept je záměrně vytvořen tak, aby byl aplikací výše diskutovaného teoretického výzkumu a ukázal, jak lze využít vizuální komponenty ve snaze reflektovat ideologii a hierarchické principy kultu. Sbírkou spojuje lpění na temné obraznosti, symbolice očisty a obětování. Sjednocuje různorodá díla jako svébytný celek s vlastním smyslem pro rituál a sílu spjatou s identitou kultu.

Cílem této práce není pouze prohloubit znalosti o dynamice kultů a jejich vizuální vyjádření, ale také ukázat, jak je třeba tento fenomén interpretovat z hlediska designu. Souhra sociologické analýzy a kreativní metodologie umožňuje hlouběji nahlédnout do toho, jak vizuální kultura vyjadřuje moc, identitu a loajalitu v uzavřených kulturách.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD DO STUDIA KULTŮ

Výzkum kultů se zabývá mnoha aspekty, jako je náboženská víra, organizační struktura nebo sociokulturní dynamika. V tomto úvodu jsou nastíněny klíčové prvky, které jsou nezbytné pro pochopení kultu a jeho významu v současné společnosti.

1.1 Definice pojmu „kult“

Slovo „kult“ je především popisem a označuje skupiny, které se sdružují pod vedením charismatického vůdce se zvláštními znalostmi nebo smyslem pro poslání. Není ve své podstatě pejorativní, pouze popisuje původ, sociální strukturu a mocenské vztahy uvnitř skupiny.¹ Kult představuje specifický typ sociální skupiny, která se formuje kolem silné víry nebo myšlenky je pro mě fascinující svou schopností ovlivňovat jednotlivce, měnit jejich hodnoty a vytvářet silné vnitřní vazby mezi členy.²

Kulty jsou náboženské skupiny, které se svou vírou nebo praxí výrazně liší od normativních projevů náboženství v dané kultuře. Tato definice vytváří základ pro jejich odlišení od běžných náboženských hnutí a identifikuje jedinečné rysy, které je definují.³

Jedním z nejčastějších znaků sekty je pravděpodobně uzavřenost, kdy se její členové brání racionálnímu zvažování faktů. Ve většině jejich systémů víry se skrývá kádrová skupina vysoce závislá na významu, který jim dávají jejich vůdci, a často zcela odmítající jakýkoli věrohodný pohled zvenčí.⁴

1.2 Rozdíly mezi kulty a sektami

Kulty se výrazně odchyľují od hlavního proudu víry a praxe přijímané širší společností. Obvykle se jedná o uzavřené systémy víry, které se vyznačují velkým spoléháním na jednoho charismatického vůdce nebo na konkrétní doktrínu. Tyto rysy soustřeďují autoritu a mají tendenci vytvářet stísněnou, izolovanou atmosféru. Sekty jsou obecně chápány jako denominace nebo odnože širších náboženských hnutí. Ačkoli sekty často vznikají v důsledku neshod buď v doktríně, nebo v praxi, přesto mají spojení s mateřským náboženstvím. Ve skutečnosti obvykle usilují o určitý druh reformy nebo obnovy toho, co považují za kořeny své víry, jako prostředek k vyjádření svého náboženského dědictví pravdivějším nebo

¹ SINGER, *Cults in Our Midst*. 2003. s. 9.

² OCKER, J. W. *Cult Following*. 2024. s. 10-12.

³ MARTIN, *Kingdom of the Cults – The Definitive Work on the Subject*. 2019. s. 7.

⁴ Tamtéž, s. 29.

autentičtější způsobem.⁵ Ideologie kultů je většinou postavena na uzavřeném systému, kde jsou členové odrazováni od vznášení otázek proti ideologii nebo od kritického hodnocení informací zvenčí. To obvykle vede k omezenému vystavení perspektivám, které přicházejí zvenčí, což podporuje soudržnost členů a závislost na doktrínách skupiny. U sekty mohou existovat odlišná přesvědčení odlišná od hlavních praktik, ale často umožňují otevřenější diskusi a debatu mezi členy. V takových skupinách je běžné kritické myšlení a vlastní interpretace náboženských textů, což podporuje dynamický a interpretační přístup k víře.⁶ Sekty mohou mít demokratičtější nebo komunitní strukturu, která umožňuje mnohem větší účast členů na rozhodování. To může vytvářet rovnostářštější kontext než u kultů.⁷ Oba směry lze považovat za problematické, protože významně omezují práva a svobodu jednotlivce. Kultovní uzavřený systém vede k závislosti na jedné ideologii a často zabraňuje členům myslet kriticky, zatímco i některé sekty, přestože podporují větší prostor pro diskusi, stále vyžadují dodržování úzkých pravidel a hodnot. Zároveň si myslím, že je velmi malý rozdíl mezi kultem a sektou. Rozdíl, který člověk většinu času ani nedokáže rozpoznat, pokud není dostatečně vzdělaný v tomto odvětví.

1.3 Kulturní a historický kontext kultovních organizací

Historie svědčí o tom, že kulty vznikaly v obdobích krátce po některých velkých událostech. Například po pádu Říma se objevilo velké množství kultů a k podobnému vývoji došlo také během Francouzské revoluce a průmyslové revoluce v Anglii. Ve všech těchto dobách rozvrat nějakým způsobem podporoval vznik nových systémů víry s budováním společenství.⁸ Kultovní organizace vznikaly v různých obdobích dějin, podle některých autorů je k tomu vedla změna nebo nějaký kulturní posun. Například ve Spojených státech amerických dalo diverzifikované náboženské prostředí vzniknout velkému množství kultů, což je typický případ pověstného „melting pot“, který je pro tuto zemi charakteristický.⁹ Za vznik různých druhů kultů po celém světě vděčíme také procesu evropské kolonizace. Jak se kultury prolínaly a někdy i střetávaly, vznikala nová náboženská hnutí a kulty, které odrážely složitost kulturní výměny a přizpůsobování.¹⁰ Ve druhé polovině 19. století se ve

⁵ Tamtéž, s. 29.

⁶ Tamtéž, s. 11.

⁷ Tamtéž, s. 32.

⁸ SINGER, *Cults in Our Midst*. 2003. s. 40.

⁹ MARTIN, *Kingdom of the Cults – The Definitive Work on the Subject*. 2019. s. 30.

¹⁰ SINGER, *Cults in Our Midst*. 2003. s. 40.

Spojených státech zrodilo poměrně velké množství kultů, zejména během jejich expanze na západ. V tomto období vznikaly různé náboženské sekty a utopické společnosti, většina z nich v Kalifornii, kde lze doložit nejméně padesát jasně definovaných kultů. Většina z nich se chlubí fyzickými zdravotními výhodami a mnohé z nich jsou proslulé svými radikálními myšlenkami, přičemž průměrná doba fungování se pohybuje kolem dvaceti let.¹¹ Na jedné straně sekty nadále využívají jakéhokoli kulturního posunu, pokud jde o moderní jazyk a techniky náboru a udržení. Vývoj tedy naznačuje, že bez ohledu na perspektivní charakter moderní kultury reagují na psychologické a sociální potřeby jednotlivců ve stále se měnícím světě.¹² Z toho, co jsem pozoroval, vyplývá, že některé sekty mají velmi dobře vyvinuté HR, které efektivně využívá moderní technologie a sociální sítě k oslovení nových členů. Tato přítomnost na platformách jako Facebook, Instagram nebo LinkedIn jim umožňuje cílenou reklamu a přímou interakci s potenciálními členy.

Obr. 1 – Pierre-Antoine Demachy: The Festival of the Supreme Being (1794)¹³

¹¹ SINGER, *Cults in Our Midst*. 2003. s. 43.

¹² Tamtéž, s. 58.

¹³ MUSÉE CARNAVALET, *Pierre-Antoine Demachy: The Festival of the Supreme Being 1794*, 2022

2 HISTORICKÝ VÝVOJ A PŘÍKLADY KULTŮ

V historiografii nemá používání pojmu kult negativní konotace. Obzvláště častý je v pracích o klasických dějinách, protože starověký středomořský svět byl domovem velkého množství mysteriózních kultů. Jednalo se o malé skupiny, jejichž elitní členové byli zasvěceni do tajných rituálů pro určité božstvo. Mnohé římské kulty zdaleka neexistovaly v napětí se společností jako celkem, ale byly silně integrovány do okolní společnosti. V Pompejích byl jedním z nejbohatěji zdobených chrámů chrám kultu Isis. Nápis zaznamenává, že osoba, která zaplatila renovaci chrámu, byla odměněna funkcí městského radního, to znamená silné propojení tohoto mysteriózního kultu s občanským řádem města. Kromě toho byl jedním z nejvýznamnějších římských kultů císařský kult, který se věnoval uctívání zemřelých a zbožštěných římských císařů a jejich rodinných příslušníků. Uctívání císařského kultu posilovalo moc dominantního politického systému, a většina nebo celá předkřesťanská římská společnost se k němu do určité míry hlásila.

Také další skupiny označované jako kulty mohou posilovat nadvládu náboženského a společenského řádu. V rámci římskokatolické církve si kult Panny Marie a kulty dalších svatých získaly mnoho přívrženců a vysoký stupeň vlivu, zejména uměleckého. I dnes jsou lidé, kteří intenzivně uctívají určité světce, někdy označováni za členy kultu daného světce. V posledních desetiletích se za kulty označují skupiny, které jsou v napětí se zbytkem společnosti. Kromě tohoto rysu však neexistuje obecná shoda v tom, co odlišuje kult od jiné náboženské skupiny. Někteří badatelé tvrdí, že podle nejjednodušší definice mnohé, ne-li všechny náboženské sekty vznikly jako kulty. Postupem času se některé kulty staly kulturně přijatelnými a napětí mezi nimi a společností se vyřešilo, což vedlo k uznání kultu jako sekty nebo církve. Nedávnými příklady tohoto přechodu od tzv. kultu k náboženské skupině jsou Adventisté sedmého dne a Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů. Jiní badatelé používají užší definici pojmu sekta jako náboženské skupiny s některými nebo všemi následujícími charakteristikami: charismatický vůdce, který vykonává naprostou kontrolu; apokalyptická vize (sekta soudného dne); izolace od společnosti; důraz na transcendentní duchovní zážitek; přísná pravidla, jimiž se řídí chování členů skupiny; a vykořisťování členů, včetně sexuálního a finančního.

V populárním použití si výraz kult získal silnou negativní konotaci a často se používá na zpochybnění platnosti náboženské skupiny jako formy náboženské praxe. Od 60. let 20. století vznikla ve Spojených státech řada nových kultů, které přilákaly velké množství

věřících. Jednání těchto sektářů, kteří se někdy izolovali od svých rodin a svůj život plně orientovali na kult, vyvolalo všeobecné znepokojení. Stejně tak i činy násilných kultů, jako byl Peoples Temple, v jehož čele stál Jim Jones, a Mansonova rodina, kterou vedl Charles Manson.¹⁴

Obr. 2 - Rev. Jim Jones at an anti-eviction rally Sunday, January 16, 1977 Foto Nancy Wong.¹⁵

2.1 Přehled známých kultů a sekt v historii a moderní době

Nové náboženské hnutí (NRM), obecně přijímaný termín pro to, co se někdy nazývá „kult“. Termín nové náboženské hnutí se používá pro všechna nová náboženská hnutí, která vznikla na celém světě v posledních několika staletích.

NRM se vyznačují řadou společných rysů. Tato náboženství jsou z definice „nová“; nabízejí inovativní náboženské odpovědi na podmínky moderního světa, přestože většina NRM se prezentuje jako zakořeněná ve starobylých tradicích. NRM jsou také obvykle považována za „kontrakulturní“; to znamená, že jsou vnímána (ostatními i jimi samotnými) jako

¹⁴ KULIK, *Cults*, 2024.

¹⁵ WONG, *Rev. Jim Jones at an anti-eviction rally Sunday, 1977*.

vedl Joseph Franklin Rutherford (1869-1942), nadále věří v brzký návrat Krista a konec časů.

Milenarismus je také základem hnutí New Age, které vzniklo v 70. a 80. letech 20. století. Hnutí New Age je nesmírně eklektický konglomerát víry a praktik, který zahrnuje léčení krystaly, nové verze šamanismu a různé terapie a techniky, jejichž cílem je „transformovat“ jedince do „vyššího vědomí“.

Obr. 4 - The Seventh-day Adventist logo, Autor Anonym.¹⁷

Temnější stránka apokalyptických očekávání vyústila v hromadné sebevraždy a tragické konflikty s vládními úřady. V 70. letech 20. století přesunul vysvěcený metodistický duchovní Jim Jones (1931-78) svou kongregaci (nazývanou Peoples Temple) ze Spojených států do džungle v Guyaně, kde se pokusil vytvořit utopické, mezirasové společenství založené na jeho myšlence „apoštolského socialismu“, což byla verze křesťanství ovlivněná současnou marxistickou teologií osvobození.

Obr. 5 - Jonestown, a Personal Recollection, 1978 Foto David Hume Kennerly¹⁸

¹⁷ ANONYM, *The Seventh-day Adventist logo*.

¹⁸ KENNERLY, *Jonestown, a Personal Recollection*, 1978.

Vliv Východu: Indická náboženství zajímala Západ po celá tisíciletí, ale teprve v 19. století se v Evropě a Spojených státech objevily přesné a relativně ucelené informace o učení ale také praxi hinduismu a buddhismu. Indické filozofické doktríny začaly ovlivňovat západní myslitele, jako byli Arthur Schopenhauer, Henry David Thoreau, Ralph Waldo Emerson nebo Friedrich Nietzsche. Nejvlivnější z těchto nauk byly hinduistické monistické názory, které tvrdí, že vesmír je zcela posvátný nebo se podílí na jediném božském principu (brahman neboli Bytí samo). Ezoterické skupiny jako například Teosofická společnost založená Helenou Petrovnou Blavatskou a její četné odnože integrovaly indické filozofické a náboženské koncepty do syntézy, která čerpala také ze západní mystiky, neoplatonismu, kabaly, náboženského monismu a komunikace s duchovním světem. Koncem 19. století se ve Spojených státech usadila první náboženská skupina importovaná z Indie, když se Vivekananda zúčastnil Světového parlamentu náboženství v Chicagu v roce 1893 a poté založil v New Yorku společnost Vedanta. Společnost Vedanta, založená na monistickém učení jedné z hinduistických filozofických škol a na výkladu učení a mystických zkušeností Vivekanandova učitele Rámakrišny (1836-1986), přitáhla pozornost mnoha významných členů umělecké komunity. Společnost Védánta (známá také jako Ramakrišnova mise), která má svá střediska v Indii i po celém světě, propaguje velmi eklektickou a tolerantní formu náboženské jednoty. Tvrdí, že všechna světová náboženství učí v zásadě stejnou pravdu, ale přesto tvrdí, že védánta je jedinečně schopna tuto jednotnou nauku formulovat.

Obr. 7 - Headquarters – Ramakrishna Math, Belur Math, Foto Anonym¹⁹

¹⁹ ANONYM, *Headquarters – Ramakrishna Math, Belur Math.*

Skupiny UFO a Scientologie: Mnoho NRM tvrdí, že vůbec nejsou náboženství, ale spíše „vědecká pravda“, která dosud nebyla oficiální vědeckou komunitou uznána nebo objevena. Při hledání autority pro nová učení tak některé NRM využily toho, co je pravděpodobně nejmocnější formou legitimizačního diskurzu v moderním světě: vědy. Některé skupiny si nárokovaly vědecké „důkazy“ pro jógu a meditaci, a další NRM se na Západě rozvíjely pod záštitou samozvané vědecké platnosti. Skupiny UFO, někdy souhrnně nazývané „kontaktní hnutí“, představují jeden z projevů „vědeckého“ NRM. Na základě časem prověřených náboženských příběhů o sestupu nadpřirozených bytostí z nebes rozvinuly skupiny UFO takzvaný „technologický mýtus“ o příchodu ať už blížícím se, nebo skutečném a probíhajícím vesmírných mimozemšťanů na Zemi, kteří přinesou pokročilé znalosti a duchovní moudrost. V padesátých letech 20. století skupiny, jako například Understanding, Inc. založená Danielelem Fryem (který o sobě tvrdil, že je kontaktér), tvrdily, že UFO přenáší bytosti, které přišly na Zemi, aby podpořily světový mír a osobní rozvoj. Amalgamated Flying Saucer Clubs of America, vedená Gabrielem Greenem, a Aetherius Society, organizovaná Georgem Kingem, tvrdily, že vesmírní mimozemšťané jsou klíčem ke spáse celé planety i každého jednotlivce na Zemi. Novější a velmi propagovanou skupinou UFO byla Heavens Gate, kterou vytvořil Marshall Applewhite, který si raději říkal „Do“. Applewhite prohlašoval, že on a jeho partnerka („Ti“) jsou ve skutečnosti zástupci z jiného světa, který označoval jako „vývojový stupeň nad lidským“. Applewhite tvrdil, že v postavě Ježíše již jednou na Zemi přišel, a tvrdil, že „nebeské království“, kterému čelil Applewhite/Kristus, je skutečné, fyzické místo obývané vysoce vyvinutými bytostmi. Země byla „zahradou“, do níž byly těmito nadřazenými vesmírnými bytostmi „zasazeny“ lidské bytosti; některé takové „rostliny“ mohly doufat, že dozrají a dále se vyvinou v „příslušníky vyššího stupně než člověk“, ale pouze pokud se systematicky zbaví všech zbytků své lidskosti, včetně sexuality (někteří členové skupiny se za tímto účelem nechali vykastrovat). Skupina vznikla původně v polovině sedmdesátých let a v roce 1996 se usadila v kalifornském San Diegu, kde se živila vytvářením stránek World Wide Web pro uživatele internetu. V březnu 1997 Applewhite prohlásil, že výskyt komety Hale-Bopp signalizuje přilet vesmírné lodi vyslané, aby posbírala „zralé rostliny“ před blížícím se „přeoráním“ zahrady (tj. koncem světa), a zbývajících 39 členů skupiny spáchalo sebevraždu, aby se mohli připojit k mimozemskému společenství ve vesmíru. Přírodní náboženství: Novopohanství a wicca představují odlišnou a protikladnou reakci na dominanci a všudypřítomný vliv vědy v moderní kultuře. Spíše, než k začlenění vědeckých tvrzení do nových náboženských nauk se tyto skupiny staví proti materialismu, nebo technologickému

nadbytku a odcizení přírodě, které věda podle jejich názoru podporuje. Nabízejí moderním lidem způsob, jak se vrátit k rytmům přirozeného světa a podílet se na nich. Přijímání magie a používání kouzel, která pomáhají prosazovat jejich osobní cíle právě v každodenním životě, se zdá být v rozporu s některými základními principy moderní vědy a sekulárního

„zdravého rozumu“.

Obr. 8 - Heaven's gate logo, 1997 Autor Anonym²⁰

Čína: Nejvýznamnějším NRM, které se v Číně objevilo, je víra v polomystickou sílu čchi-kungu (čínsky „disciplína vitálního dechu“), klasické tradice duchovních a fyzických cvičení, která je často považována za základ bojových umění.

V osmdesátých a devadesátých letech si mistři čchi-kungu získávali příznivce po celé Číně tím, že demonstrovali své schopnosti. Hnutí se rozšířilo i na Tchaj-wan, kde bylo učení qigongu začleněno do učení synkretických sekt. Nejkontroverznější a nejznámější skupinou čchi-kungu je Falun Gong, kterou založil Li Hongzhi v roce 1992. Li vyučoval meditační techniky a rituální cvičení, jejichž cílem bylo poskytnout prostředky k dosažení duchovní a duševní obnovy. V roce 1999 skupina uspořádala v Pekingu dramatickou demonstraci proti čínské vládě, která Falun Gong odsoudila jako xiejiao („kacířskou sektu“) a v potlačování skupiny pokračuje i v 21. století.²¹

²⁰ ANONYM, *Heaven's gate logo*, 1997

²¹ RUBINSTEIN, *New religious movement*, 2024.

3 SOCIOLOGICKÉ TEORIE A PŘÍSTUPY KE KULTŮM

Nemyslím si, že je možné na problematiku kultů nahlížet zcela prostřednictvím jednoho typu teorie. Funkcionalismus sice zdůrazňuje pozitivní působení kultů na integraci a stabilitu, ale může zcela pominout jejich negativní aspekt, jako je manipulace nebo vykořisťování, kde by se více uplatnila teorie konfliktu. Na druhou stranu symbolický interakcionismus může vést až k jádru toho, co kult je k rituálům a symbolům, tedy k půdě, na níž si jeho členové utvářejí svou identitu.

Porozumění kultům podle mého názoru vyžaduje nejen analýzu jejich struktury a metod sociální kontroly, ale také hlubší vhled do sociální dynamiky a kulturních vzorců. Každý kult odráží společnost, v níž vzniká, a poukazuje jak na její zranitelnost, tak na touhu po něčem víc po smyslu, společenství a často i po překonání konvenčních norem a hodnot.

3.1 Funkcionalismus a role kultů ve společnosti

Ačkoli sekty mají špatnou pověst, je důležité dále vědět, proč lidi přitahují. Sekty často vytvářejí pocit společenství, sounáležitosti a cílevědomosti, který oslovuje lidi na okraji většinové společnosti. Stávají se útočištěm pro ty, kteří hledají útočiště, vedení nebo jiný životní styl slibující uspokojení potřeb, které společnost emocionálně nebo psychologicky nenaplnila. Nejčastěji se tyto skupiny prezentují jako nositelé jednotného řešení vlastních existenciálních otázek, cesty k duchovnímu osvícení nebo úzké sítě, které vyvažují pocit izolace a odcizení běžný v každodenním životě.

Faktory jako charisma a psychologické predispozice vůdců jsou důvody, které vedly jednotlivce do spárů těchto kultů. Vůdci kultů jsou manipulativní a přesvědčiví; používají nejrůznější psychologické prostředky, aby přilákali a udrželi si své členy. Tyto techniky mohou zahrnovat emocionální manipulaci, kontrolu informací a posilování pocitu výlučnosti nebo božského poslání. Vůdci kultů hrají na nejistotu, obavy a touhy svých stoupenců a vytvářejí prostředí, v němž se členové cítí jedinečně ceněni a pochopeni. Tento pocit identity a smyslu je tak silný, že je pro lidi těžké skupinu zpochybnit nebo opustit, a to i v případě, že dochází k poškozování nebo zneužívání.

Důsledky zapojení do kultu jsou dalekosáhlé, s psychologickými a emocionálními následky pro jednotlivce. Na osobní úrovni mohou členové zažívat ztrátu identity, citovou závislost nebo kognitivní disonanci. Členové se postupem času izolují od svých rodin a přátel, hlouběji se dostávají do sekty, kde pouze sekta může uspokojit jejich emocionální potřeby

podpory a přijetí. Odchod ze sekty je traumatizující a náročný proces, kdy se jedinec musí vyrovnat se ztrátou svého sociálního a duchovního společenství a doslova se znovu začlenit do společnosti. To se v mnoha případech promítá do dlouhodobého psychického traumatu, jako je úzkost, deprese nebo posttraumatická stresová porucha. Takové stavy samozřejmě dále komplikují zotavení.

V širším měřítku jsou dopady kultů stejně závažné. I když se mnohé z nich nepodílejí na násilí nebo jiné trestné činnosti, ty, které tak činí, představují velmi vážnou hrozbu pro veřejnou bezpečnost. Příběhy o hromadných sebevraždách, finančních podvodech nebo násilných střetech s orgány činnými v trestním řízení zvyšují oprávněný strach a nedůvěru veřejnosti. Sekty přispívají ke stigmatizaci jakéhokoli náboženského nebo sociálního hnutí. Extrémní chování několika málo skupin je zobecňováno na širší společnost a vytváří se tak širší nepochopení alternativních systémů víry. Samotný fakt takové stigmatizace ztěžuje otevřený dialog a odsouvá na vedlejší kolej komunity, které žijí mimo hlavní proud, i když jsou jejich praktiky mírumilovné a konstruktivní.

Sociologicky se většinou hovoří o „sektě“, ale ve skutečnosti se tím označuje obrovská variabilita náboženských a sociálních skupin, které se značně vymykají z dohledu zavedených norem. Často se vyznačují charismatickým vedením, vysokým nasazením členů a důrazem na identitu skupiny. Sociologický přístup ke studiu kultů umožňuje zkoumat větší sociální, psychologickou a kulturní dynamiku, která vstupuje do hry. Díky tomu mohou badatelé zkoumat, jak a proč kulty vznikají, přitahují stoupence a ovlivňují jednotlivce ale také společnost obecně.

Studium kultů však musí být prováděno citlivě a se snahou vyhnout se redukcionismu. Samotný termín „kult“ je pejorativní a slouží snad jen k tomu, aby zaslepil před skutečnou složitostí těchto skupin a zkušeností jejich členů. Vyvážený a objektivní přístup sociologa odhalí některé velmi cenné poznatky o lidské potřebě spojení, síle systémů víry nebo mechanismech sociálního vlivu. Takové porozumění nejenže vrhá světlo na fenomén kultů, ale také podporuje důležitost kritického myšlení a uvědomění při vyjednávání s moderní komplexní společností.

Studium kultů především umožňuje nahlédnout do některých z nejzákladnějších aspektů lidského chování: hledání smyslu, sounáležitosti a dynamiky moci a kontroly. Zasazením

těchto skupin do jejich širšího společenského kontextu se rozvíjí větší porozumění pro ty síly, které utvářejí naše životy jak kolektivně, tak individuálně.²²

3.2 Konfliktní teorie

Teorie konfliktů je jednou z hlavních sociologických perspektiv, která se soustředí na mocenské diferenciaci a nerovnosti v rámci společnosti. Zatímco funkcionalismus považuje sociální stabilitu za důležitou a předpokládá, že všechny části společnosti jsou vzájemně koordinovány, teorie konfliktů tvrdí, že společnost je rozdělena na skupiny s protichůdnými zájmy. Tyto skupiny se neustále neshodují ohledně životně důležitých zdrojů, moci nebo společenského postavení. Tento konflikt je považován za vnitřní rys společnosti, který není destruktivní, ale je skutečnou hnací silou sociálních změn. Podle této teorie není společnost harmonickou entitou; je to komplikovaná struktura, která je formována neustálým soupeřením a bojem o moc.

Jádrem teorie konfliktů je představa, že společenské struktury a instituce jsou vytvářeny tak, aby chránily jednu skupinu na úkor druhé. Třídní boj je nejznámější aplikací teorie konfliktů. Jedním z hlavních zakladatelů této teorie je Karl Marx. Marxismus tvrdí, že v kapitalistické společnosti existují primárně dvě třídy: buržoazie, která je vládoucí třídou a vlastní výrobní prostředky, a proletariát, který tvoří dělnickou třídu a musí prodávat svou práci za mzdu. Marx vnímal kapitalistický systém jako vykořisťování dělnické třídy, kde zisky, získané jejich prací, plynou k buržoazii, čímž se prohlubuje mocenská nerovnováha.

Marxův pohled na konflikt pramení z ekonomické struktury společnosti, kde moc, kterou buržoazie disponuje, jí umožňuje utvářet zákony, instituce a ideologie, které podporují její kontrolu. Podle marxistické teorie stát slouží jako nástroj buržoazie, který využívá státní aparát k zachování a konsolidaci své moci na úkor dělnické třídy. Tato vykořisťování jsou podle marxistů nezbytnými charakteristikami kapitalistického systému, které musí existovat. Marxisté očekávají skutečnou společenskou změnu až v okamžiku, kdy dojde k svržení tohoto, dle jejich názoru, vykořisťovatelského systému.

Ne všichni sociologové však striktně dodržují Marxův ekonomický determinismus. Zatímco Marx kladl důraz na ekonomické faktory jako primární příčinu sociálního konfliktu, jiní teoretici konfliktů rozšířili tuto teorii na širší spektrum sociálních faktorů. Max Weber například převzal Marxův argument, ale rozšířil jej o roli postavení a moci v rozvoji

²² EASY SOCIOLOGY, *Understanding the Concept of Cult in Sociology*, 2025

sociálního konfliktu. Weber tvrdil, že kromě ekonomické třídy existuje konkurence mezi jednotlivci a skupinami i prostřednictvím prestiže (statusu) a vlivu (moci). Tento širší pohled na konflikt zahrnuje sociální faktory, jako je rasa, etnický původ, pohlaví a vzdělání, které ovlivňují mocenské vztahy. Weber dále rozvinul Marxův pojem třídy konceptem „sociální stratifikace“: na člověka je třeba pohlížet nejen z hlediska ekonomického postavení, ale také jeho sociálního statusu a politické moci. Tento přístup je zvláště užitečný pro analýzu komplexních sociálních nerovností v moderní společnosti, kde ekonomická síla není jediným faktorem ovlivňujícím moc.

Teorie konfliktů dále zohledňuje roli ideologie v udržování mocenských vztahů. Ideologie zahrnuje přesvědčení a hodnoty, které legitimizují status quo a ospravedlňují sociální nerovnost jako přirozenou nebo nevyhnutelnou. V kapitalistické společnosti mohou ideologie, jako je individualismus, meritokracie a „americký sen“, ospravedlňovat nerovné zacházení s lidmi na základě jejich materiálního nebo sociálního postavení. Pro teoretiky konfliktů slouží ideologie často k legitimizaci kontroly nad vládnoucí třídou, která se jeví jako přirozená a neměnná, přestože způsobuje masivní sociální škody.

Teorie konfliktů také popisuje dynamiku sociálních změn. Zatímco funkcionalisté věří, že hlavním cílem společnosti je sociální stabilita, teoretici konfliktů považují konflikt za nezbytný faktor pro dosažení změn. Sociální hnutí, revoluce a jiné formy kolektivní akce jsou prostředky, kterými utlačované skupiny napadají stávající mocenské struktury. Příklady, jako hnutí za občanská práva, feministická hnutí a dělnické stávky, lze vnímat jako projev teorie konfliktů v praxi.

Jednou z hlavních sil teorie konfliktů je schopnost ukázat roli moci při formování sociálních vztahů. Místo toho, aby sociální systémy byly považovány za neutrální a prospěšné pro všechny, teorie konfliktů zkoumá, jak společenské struktury slouží zájmům některých skupin na úkor jiných. Tato teorie nám pomáhá pochopit, jak jsou sociální, ekonomické ale i politické systémy často navrženy tak, aby udržovaly moc jedněch skrze vykořisťování nebo útlak druhých.

Teorie konfliktů se dále rozšířily do současné sociologie a zaměřují se na širokou škálu sociálních problémů, jako je rasa, etnicita, pohlaví a globální nerovnost. Feministické teoretiky například využívají teorii konfliktů k vysvětlení genderové nerovnosti, když ukazují, jak sexistické struktury společnosti posilují mužskou dominanci na úkor žen. Teoretici kritické rasy využívají teorii konfliktů ke zkoumání systémového rasismu a jeho historických i současných projevů. Teorie konfliktů byla také dále rozvinuta autory, jako

jsou Ralf Dahrendorf a C. Wright Mills, kteří se zaměřili na změny v povaze moci v moderní společnosti. Dahrendorf se soustředil na vztahy autority v organizacích a tvrdil, že konflikt může vznikat mezi různými skupinami na základě jejich postavení v rámci autoritativních struktur. Mills, ve své práci o mocenské elitě, argumentoval, že malá skupina lidí, zejména v korporátních, politických a vojenských kruzích, má koncentrovanou moc a vliv, který jí umožňuje formovat společnost ve svůj prospěch.

Teorie konfliktů byly také aplikovány v různých globálních kontextech. V postkoloniálních studiích se zkoumá konflikt mezi bývalými koloniálními mocnostmi a nově nezávislými národy, stejně jako nerovnost mezi globálním severem a jihem, která je stále udržována prostřednictvím globálního kapitalismu. Teorie konfliktů se také využívá v kontextu globalizace k pochopení toho, jak nadnárodní korporace a mocné národy udržují dominanci nad méně mocnými zeměmi.

Celkově teorie konfliktů poskytuje nástroj pro analýzu mocenských struktur, které formují naši společnost. Pomáhá nám pochopit, jak se moc distribuuje, jak vznikají nerovnosti a jak ideologie udržují určité mocenské struktury. To vše je nezbytné pro pochopení a řešení nerovností, které definují současný společenský život.²³

3.3 Symbolický interakcionismus a výklad významu rituálů a symbolů

Symbolický interakcionismus je sociologická teorie, zdůrazňující roli symbolů a sociálních interakcí při vytváření významu a sociální reality. Jednotlivci přisuzují symbolům význam a na základě těchto sdílených interpretací jednají, přičemž tyto interakce následně ovlivňují jejich chování.

V kontextu religionistiky se symbolický interakcionismus zaměřuje na to, jak lidé interpretují a přisuzují význam náboženským symbolům, rituálům a praktikám. Tento přístup zkoumá, jak jsou tyto významy vyjednávány a sdíleny prostřednictvím sociálních interakcí v rámci náboženských komunit.

Pro interakcionisty mají náboženské symboly, jako jsou posvátné texty, rituály nebo náboženské artefakty, pro jednotlivce a komunity zásadní význam. Slouží jako nástroj komunikace a pomáhají formovat náboženskou identitu. Prostřednictvím interakcí mezi jednotlivci se tyto symbolické významy vyjednávají a posilují, což přispívá k vytváření kolektivního náboženského vědomí.

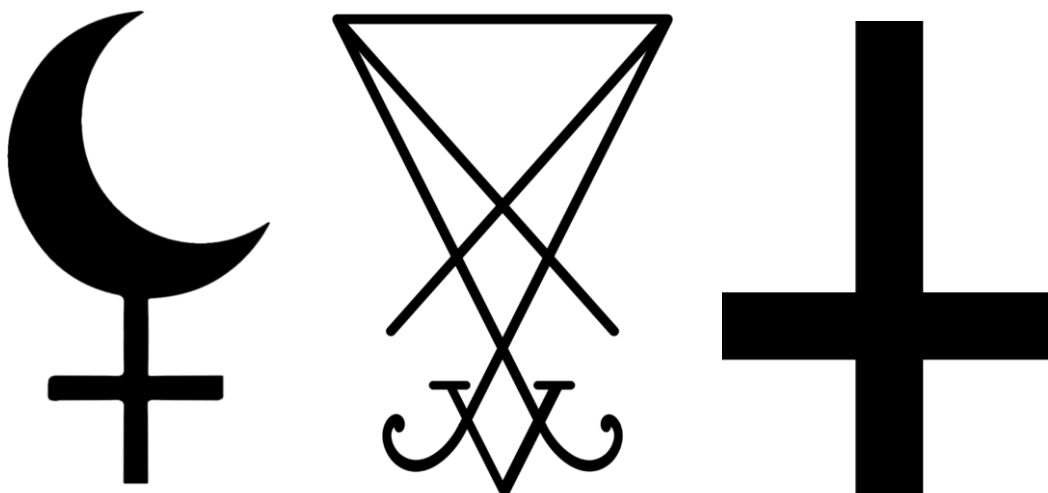
²³ NICKERSON, *Conflict Theory*, 2024.

Důležitou roli v tomto procesu hrají sociální interakce, které formují náboženskou identitu jednotlivců. Ti si svou víru utvářejí na základě kontaktů s lidmi, kteří sdílejí podobné hodnoty a praktiky. Takové interakce nabízejí příležitost pro učení, internalizaci a potvrzení náboženských významů a hodnot.

V náboženských komunitách se lidé účastní různých rituálů, jako jsou modlitby, obřady nebo svátosti. Tato společná prožívání nejenže vyjadřují náboženské přesvědčení, ale také posilují pocit sounáležitosti a identity ve skupině. Interakce v rámci náboženské komunity navíc poskytují jednotlivcům pocit legitimizace a podpory jejich náboženské praxe.

Rituály mají v náboženských kontextech důležitý symbolický význam, protože nejen že vyjadřují náboženské přesvědčení, ale i vytvářejí kolektivní identitu a pocit solidarity. Mezi nejběžnější rituály patří modlitby, poutě či obřady. Symbolické interakcionisty zajímá, jak tyto praktiky nejen komunikují náboženské významy, ale také posilují komunitní vazby a sdílené hodnoty.

Celkově teorie symbolického interakcionismu poskytuje cenné nástroje pro analýzu, jak náboženské symboly, rituály a sociální interakce formují náboženské zkušenosti a identitu. Tento přístup přináší hlubší pochopení role náboženství v sociálním životě a jeho vlivu na jednotlivce a komunity.²⁴

Obr. 9 – Symboly (Lilith, Lucifer, Kříž svatého Petra) Autor Anonym²⁵

²⁴ EASY SOCIOLOGY, *The Symbolic Interactionist View of Religion in Sociology*. 2024

²⁵ ANONYM, *Symboly (Lilith, Lucifer, Kříž svatého Petra)*.

4 HIERARCHICKÁ STRUKTURA KULTOVNÍCH ORGANIZACÍ

Kultovní organizace jsou obvykle hierarchické sekty s charismatickým vůdcem, který k udržení kontroly a oddanosti používá metody, jako je citová manipulace, izolace nebo přeprogramování členů. Noví rekruti jsou obvykle zranitelní jedinci, kteří hledají smysl života, a před indoktrinací jsou obvykle „bombardováni láskou“. Sekty jsou příležitostně tajnůstkářské a podílely se na některých nejbrutálnějších zvěstvech, včetně vražd Mansonovy rodiny a katastrofy v Jonestownu. Jejich psychologie spočívá ve vytváření závislosti, izolaci členů a používání extrémních opatření ve snaze získat kontrolu, jak je vidět u skupin Heaven's Gate a Nxivm.²⁶

4.1 Vůdce a charismatická autorita: role zakladatele

Status zakladatele kultu se významně opírá o jeho charisma, které Max Weber definoval jako výjimečné vlastnosti vůdce, díky nimž může vést jednotlivce, kteří ho následují. Charismatická autorita obdařuje vůdce zvláštní duchovní vizí a vyžaduje od členů naprostou loajalitu. Sekty budou své členy ovládat tak, že je budou izolovat, indoktrinovat a používat metody, jako je spánková deprivace nebo meditace. Jim Jones a Marshall Applewhite jsou klasickými případy, kdy charismatičtí vůdci manipulovali s následovníky s katastrofálním koncem. Vůdce má nad takovým systémem naprostou kontrolu a moc získává prostřednictvím psychologické manipulace.²⁷

4.2 Pozice elitních členů a jejich vliv na nižší členy

Elita kultu plní velmi důležitou roli ve vedení kultu. Obvykle je jmenuje vůdce a slouží také jako prostředníci, kteří tlumočí vůdcovy příkazy členům nižší třídy. Členové elity schvalují dodržování politiky a doktríny kultu tím, že prosazují soulad s ideologií stanovenou vůdcem. Kromě toho socializují nové členy, aby jim umožnili připojit se ke skupině prostřednictvím vytvoření pocitu sounáležitosti a společných cílů. Starší členové slouží jako vzory dobrého chování a podporují poslušnost, loajalitu a dodržování standardů kultu, přičemž mladší členové takové jednání napodobují výměnou za kariérní postup ve skupině. Kromě toho využívají psychologickou kontrolu, jako je emocionální manipulace, sociální izolace nebo omezování vnějších informací, aby potlačili a zmanipulovali nesouhlas. Kromě toho, že udržují mladší členy v souladu, vyvolávají také závislost na sektářské organizaci. V důsledku

²⁶ HASSAN, *Understanding Cults: The Basics*. 2021

²⁷ HEFLER, *What is a Cult Leader?* 2023

toho dochází u mladších členů k extrémním psychickým poruchám, např. ke ztrátě vlastní identity, sociálnímu tlaku konformity a ideologickému závazku vůči ideologii kultu. Tím se elitní členové učí udržovat kult a kontrolu členů a jejich oddanost v hierarchickém uspořádání.²⁸

4.3 Proces integrace a postup hierarchií

Nábor nových členů do sekt je organizovaný proces. Potenciální členové jsou nejprve osloveni prostřednictvím sociálních sítí nebo veřejných akcí, přičemž se odvolávají na společné hodnoty nebo zájmy. Počáteční neformální a přátelský kontakt má za cíl vyvolat zvědavost a důvěru. S rostoucím zájmem jsou rekruti indoktrinováni do praktik a učení kultu, obvykle nekomorním způsobem, aby byli zranitelní vůči vlivu skupiny.

Začíná proces indoktrinace, při němž jsou rekruti indoktrinováni sektářským učením. Tehdy se zesiluje sounáležitost a závislost na skupině, která postupně dusí individualistické hodnoty ve prospěch skupiny. Upevňují se sociální vazby a členové jsou stále více závislí na skupině, která je potvrzuje, vede a citově podporuje.

Jedním z nejvýznamnějších prostředků uvádění nových členů do kultu jsou iniciační obřady, symbolické přechodové rituály. Obřady jsou v kultech velmi rozmanité, ale obvykle se skládají ze symbolických rituálů, které znamenají oficiální členství rekruta ve skupině. Jiné kulty poskytují intenzivnější zkoušky, při nichž zasvěcenci procházejí fyzickými nebo emocionálními zkouškami, které je mají zbavit staré identity a uvést je do světónázoru kultu. To se obvykle označuje jako symbolická smrt a znovuzrození.

Obr. 10 – Assembly of Free Masons for the initiation of a Master Autor French School ²⁹

²⁸ REMSKI, *Cult Dynamics* 101. 2019

²⁹ FRENCH SCHOOL, *Assembly of Free Masons for the initiation of a Master*.

Iniciační obřady starověkých kultů, jako byla Isis mystéria, zahrnovaly očistné rituály, symbolické vzkříšení, které zasvěcence přibližovaly k bohyni a mystické skupinové doktríně. Inicie kromě toho, že zasvěcence přibližovaly k Bohu, je také emocionálně a duchovně přibližovaly ke skupině a skupinovému učení. Díky tomuto procesu je rekrut zcela integrován do kultu, jeho vlastní ideologie je kompatibilní s ideologií skupiny a nachází se v aparátu, který potvrzuje jeho nové já a vzájemné závislosti.³⁰

Obr. 11 – Stanley Kubrick's "Eyes Wide Shut" Ritual scene Autor Warner Bros, 1999.³¹

V mnoha kultovních společenstvích dochází ke změně jména člena jako součásti procesu hlubší integrace do skupiny. Tento akt slouží jako symbolické zpretrhání vazeb s minulým životem a představuje výraz loajality a úplného přijetí nově přijaté identity. Záměrně se tím eliminuje jazyková spojitost s dřívějším „já“ a nahrazuje se terminologií odpovídající hodnotám a pravidlům daného kultu.³²

³⁰ ISIOPOLIS, *What Are the Mysteries of Isis?* 2012.

³¹ WARNER BROS, Stanley Kubrick's "Eyes Wide Shut" Ritual scene, 1999.

³² MONTELL, Amanda. *Cultish: The Language of Fanaticism*. 2021. s. 84-85.

5 SOCIÁLNÍ KONTROLA A TECHNIKY MANIPULACE

Při získávání nových členů a upevňování jejich loajality využívají kulty širokou škálu sociálních manipulačních a kontrolních technik. Tyto metody cílí na psychologické slabiny jedinců a vytvářejí prostředí, které podporuje absolutní poslušnost, konformitu a hlubokou závislost na skupině.

Jedním z klíčových mechanismů kultovních organizací je sociální podmiňování, jehož cílem je přetvořit myšlení a chování členů tak, aby odpovídalo doktríně kultu. Vedení stanovuje skupinové normy, které posilují oddanost a soudržnost prostřednictvím intenzivních rituálů a společných zážitků. Opakované zpěvy, hromadné modlitby či dlouhé meditační seance nejen posilují pocit sounáležitosti, ale také snižují schopnost kritického myšlení a činí členy náchylnějšími k sugesci. Když se jedinec dostane do transového stavu, stává se mnohem vnímavějším k manipulativním podnětům a méně ochotným zpochybňovat autoritu skupiny.

Kromě psychologické manipulace se uplatňuje také skupinový tlak, který posiluje kontrolu prostřednictvím atmosféry strachu a studu. Členové, kteří se odchýlí od očekávaných vzorců chování, riskují veřejné zostuzení, sociální izolaci nebo jiné formy psychického nátlaku. Naopak ti, kdo se plně podřídí, jsou odměňováni uznáním, výsadami nebo vyšším statusem v hierarchii kultu. Tato dynamika vytváří silnou psychologickou bariéru odchodu vědomí, že jakýkoli projev nesouhlasu by mohl vést ke ztrátě identity a sociálního zázemí, posiluje ochotu setrvat i navzdory případným pochybnostem.³³ Zásadním prvkem kultovní kontroly je izolace členů od vnějšího světa. Přetrháním vazeb s přáteli, rodinou a širší společností se kulty snaží eliminovat alternativní zdroje potvrzení a podpory. Čím méně má jedinec kontaktů mimo skupinu, tím více se spoléhá na kult jako jediný referenční rámec. Tento uzavřený systém posiluje vnímání vůdců jako neomylných autorit a zároveň brání členům v hledání jiných pohledů na realitu. Vnější názory jsou často prezentovány jako nebezpečné, zavádějící nebo dokonce zlovolné, což dále stěžuje možnost nezávislého uvažování.

Vedle sociální izolace hrají zásadní roli indoktrinační techniky, které mají za cíl přetvořit myšlenkové vzorce a vnímání světa podle ideologie kultu. Kulty často uplatňují kontrolu informací, kdy striktně regulují, jaké knihy, média či rozhovory jsou pro členy dostupné. Jakýkoli obsah, který by mohl vzbudit pochybnosti nebo poskytnout alternativní

³³ DAVENPORT, *Understanding the Manipulative Tactics of Cults*, 2024.

perspektivy, bývá cenzurován nebo diskreditován. Tímto způsobem si kulty vytvářejí vlastní realitu, v níž je jejich doktrína jedinou platnou pravdou.

Dalším nástrojem manipulace je potlačování kritického myšlení, často realizované prostřednictvím technik zastavování myšlení. Repetitivní modlitby, zpěvy nebo mentální cvičení vedou členy k tomu, aby automaticky odmítali pochybnosti či otázky, které by mohly narušit jejich víru ve skupinu. Jazyk je často záměrně upraven zavádějí se nové pojmy nebo redefinují se běžně používaná slova tak, aby odpovídala kultovní ideologii. Omezením jazyka se zároveň omezují možnosti formulace vlastních myšlenek a kritického uvažování.

Jedním z nejúčinnějších nástrojů kontroly je vyvolávání strachu, které slouží k upevnění poslušnosti a k potlačení touhy po odchodu. Vůdci kultů často prezentují svět mimo skupinu jako nepřátelský a zkažený, čímž v členech pěstují pocit ohrožení. Mohou varovat před katastrofickými následky opuštění kultu od duchovní záhuby přes osobní selhání až po fyzické nebezpečí. V extrémních případech mohou hrozby nabývat konkrétní podoby, ať už jde o psychický nátlak, ekonomické vydírání nebo fyzické zastrašování. Strach se tak stává hlavním faktorem, který udržuje členy uvnitř skupiny, často nikoli z přesvědčení, ale z hrůzy z možných důsledků odchodu. Kombinací izolace, indoktrinace a strachu vytvářejí kulty prostředí, v němž členové nejen přijímají ideologii skupiny, ale také se jí stávají psychologicky podmíněni. Čím hlouběji jsou v tomto systému zapojeni, tím obtížnější je nejen rozpoznat manipulaci, ale především se z ní vymanit. Pro mnoho bývalých členů není největší výzvou fyzický odchod z kultu, ale přehodnocení celé své identity a světonázoru. Proces deprogramování často vyžaduje dlouhodobou podporu a hlubokou introspekci nebo terapeutickou pomoc k obnově nezávislého myšlení.³⁴

5.1 Příklady a hlubší analýza manipulačních technik

Sociální podmíněnost: v kultech ve většině situací kontroluje chování a poznávání členů podle sektářské doktríny pomocí donucovacích prostředků. Psychologická kontrola, např. gaslighting, testy loajality a odnímání náklonnosti, vytváří nejistotu a závislost a nutí členy, aby potřebovali souhlas vůdce a přisuzovali si chyby. Sekty také udržují členy v izolaci od vnějších vlivů, čímž je odříznou od ostatních zdrojů informací a upevňují ideologii kultu. S vůdci jsou sdílena tajemství, jsou porušovány hranice a dochází k deindividualizaci, kdy individuální identita splývá s kolektivní skupinovou identitou. Kromě toho kulty manipulují

³⁴ TRAVERS, *3 Ways Cults Bait and Trap Common People, According to a Psychologist*, 2024.

náboženskou vírou, nabízejí duchovní selhání nebo osvícení, využívají rituály a stavy měnící vědomí, aby věřící ještě více zapletly do ideologie.³⁵

Love bombing: je manipulativní náborová taktika, kterou sekty nejčastěji používají při náboru a indoktrinaci členů. Tato taktika je založena na zasypávání potenciálních rekrutů nadměrným množstvím komplimentů a pozitivní zpětné vazby a na projevech péče ve velkém množství. Sekty používají zahlcování pozitivními komplimenty a pozitivní zpětnou vazbou a projevy péče ve velkém množství k vytvoření velmi silné náklonnosti. Zahlcování potvrzením ve velmi bezprostřední podobě vytváří velmi silnou náklonnost, která činí rekruty náchylnějšími k ovlivňování.

Účelem bombardování láskou je podlomit psychologickou obranu a rychleji vytvořit závislost na skupině. Vytvářením pocitu bezpodmínečného přijetí skupinou využívají kulty potřeb rekrutů způsobem, který podmiňuje členy, aby si členství ve skupině spojovali pouze s ní. Jde o projev přirozených lidských potřeb přijetí a sounáležitosti, který rekrutům ztěžuje kritické hodnocení skupiny, k níž se připojují. Jakmile se pouto upevní, může skupina stále více zavádět kontrolní prvky a udržovat soulad a potlačovat kritické myšlení.

Po přehnaném projevování náklonnosti na začátku následuje potvrzování a náklonnost pod podmínkou konformity a poslušnosti skupinové ideologii. Tento proces upevňuje mocenskou dynamiku a způsobuje, že rekruti jsou připraveni se přizpůsobit ve snaze znovu získat nebo udržet pozornost a náklonnost, které přišly s tím, že byli nejprve milováni. V postupném procesu psychologického podmiňování se člověk stává velmi závislým na skupině, pokud jde o jeho vlastní hodnotu, a nesouhlas je nejen politicky nebezpečný, ale je i emocionálně ochromující.³⁶

Izolace: je jedním ze základních způsobů, jakým sekty prosazují svůj vliv na členy a izolují je od veřejného mínění. Tím, že se kulty vzdalují od společnosti jako celku, izolují členy tak, že jsou závislí pouze na skupině, která jim poskytuje rady, potvrzení a příslušnost. Izolace se používá z mnoha důvodů a má za cíl upevnit moc kultu a znemožnit lidem, aby se jeho učení postavili.

Jedním z nejúčinnějších nástrojů izolace je tělesné odloučení, často formou útočišť ale také skupinových domů nebo přemístění do odlehlých oblastí. Oddělením rekrutů od vrstevníků a rodin a také od společnosti obecně sekty odříznou vnější vlivy, které by mohly jejich učení

³⁵ THE SIGNS OF LIFE PSYCHOLOGY, *Cult behavior*.

³⁶ OWENS, *What Is Love Bombing*, 2022.

zpochybnit. V ústraní jsou členové zcela obklopeni učením skupiny, jsou bombardováni neustálou indoktrinací a odříznuti od vnějšího názoru. Bez přístupu k informacím zvenčí slyší členové pouze hlasy vedení sekty a vytváří se světonázor, v němž se učení skupiny jeví jako absolutní a nezpochybnitelné.

Fyzickým oddělením, sekty nejenže odříznou své členy od vnějších informací, ale také vytvářejí kulturu závislosti. Bez vnější podpůrné skupiny, o kterou by se mohli opřít, se členové stávají závislými na skupině z hlediska obživy, identity a bezpečí. Při opakované závislosti po delší dobu mají členové stále větší potíže představit si život mimo kult, protože byli socializováni tak, že vnější svět považují za nedůvěryhodný, zkažený nebo nebezpečný. Tím, že se členové fyzicky i psychicky nacházejí mimo vnější hodnoty a názory, upevňují kultu svou kontrolu a stále více ztěžují odchod členů, když se objeví první pochybnosti.³⁷

Můj názor je, že manipulace, jako je love bombing, izolace a psychická kontrola, je krajně neetická, protože podkopává svobodnou vůli a kritické myšlení. Love bombing vyvolává falešný pocit, že je oběť přijímána, což vede k tomu, že se oběť na manipulátora citově spoléhá, zatímco izolace zadržuje komunikaci mezi osobou a okolním světem a činí ji na manipulátorovi zcela závislou. Tyto strategie mají tendenci míchat podmíněné přijetí nebo strach a uvěznit oběť v uzavřeném systému, kde je potlačován veškerý nesouhlas. Záměrné používání takových strategií jako nástroje k ovládnutí druhých je nejen nemorální, ale také nebezpečné, protože je v rozporu s nejzákladnějším lidským právem na nezávislé myšlení a rozhodování.

Obr. 12 – Gold Base (základna kultu Scientologie), 2011 Autor Sinar Parman³⁸

³⁷ DAVIS, *Four Cult Recruitment Techniques*, 2023.

³⁸ PARMAN, *Gold Base (základna kultu Scientologie)*, 2011.

6 VIZUÁLNÍ IDENTITA KULTŮ

Sekty jako zboží prodávají exkluzivní vizuální identitu a styl, aby poskytly pocit sounáležitosti a zároveň oddělenosti mezi členy. Této identity se dosahuje prostřednictvím symbolů a oblečení, které potvrzují členství ve skupině a výrazně odlišují její členy od okolního světa. Takto vědomě rozvíjený vzhled slouží nejen ke zdůraznění ideologické oddanosti, ale také vzbuzuje pocit sounáležitosti, který je primární složkou při posilování vnitřní soudržnosti.

Snad nejdůležitější součástí vizuální podoby sekty je používání známé symboliky a obrazů. Stejně jako komerční značky vytvářejí kulty silné vizuální kódy, témata a lexikon, které jsou dobře propojeny s ideologií. Poskytují členům dojem, že jsou součástí větší věci, než jsou oni sami, a upevňují tak dodatečnou psychologickou a afektivní vazbu ke skupině.

Jedním z nejdůležitějších nástrojů tohoto postupu je používání uniformy nebo kodexu oblékání. Většina kultů vyžaduje, aby jejich stoupenci nosili zvláštní oblečení, od skromného až po velmi propracovaný tematický kostým, který obvykle připomíná náboženské nebo historické ikonografie. Důraz na vnější konformitu má potvrdit příslušnost ke skupině, přičemž nekonformita je neschvalována. Pro ilustraci, hnutí Rádžnesh je známé svým honosným oblečením, které dokonce přitahuje zájem současných módních návrhářů.

A tato kontrola vzhledu je více než to, co se zdá, neboť ačkoli tato kontrola vnějšího vzhledu jednotlivců není totéž jako jejich poslušnost pouze navenek, kultovní kontrola vzhledu působí na utváření pocitu jednotlivců o sobě samých, čímž je činí závislými na skupinovém vnímání. Tím se jejich nezávislost při oddělování vlastního pocitu sebe sama od pocitu vytvořeného skupinou vytrácí, což vede k jejich silné psychické závislosti na kultu.³⁹

Kultovní značky a kulty mají podobné analogie v tom smyslu, že obě vytvářejí tak hluboké členství a loajalitu. Podobně jako kulty vytvářejí intenzivní sounáležitost mezi svými věřícími, vytvářejí kultovní značky nádherné společenství založené na víře a sdílených zkušenostech. Obě skupiny vytvářejí emocionální spřízněnost se značkou nebo skupinou a stávají se stále loajálnějšími. Kultovní značky také dodávají specifické produkty, které se liší od hlavního proudu, podobně jako kulty dodávají výrazné vizuální symboly v naději, že se odliší od jiných náboženských nebo společenských entit. Toto spojení loajality a odlišnosti slouží jako definování identity skupiny nebo značky a upevnění její popularity

³⁹ MARTIN, *The seductive power of uniforms and cult dress*. 2018.

a solidarity. Tento osobitý vzhled nejenže odlišuje kultovní značky od výrobků masového trhu, ale také je činí výraznějšími a přitažlivějšími. Takové značky, stejně jako kulty, vytvářejí pocit elitářství, jako by jejich příznivci byli součástí elitního klanu. Komunita kultovních značek je součástí značky samotné a vytváří silné vazby mezi členy, kteří mají něco společného nebo sdílejí kulturní pouto. Sdílená identita a zkušenosti umožňují kultovním značkám a posilování loajality přesáhnout rámec produktů. Stávají se sounáležitostí a životním stylem.⁴⁰

Obr. 13– Rajneeshee meditation service, 2015 Autor Rainer Binder⁴¹

Fascinuje mě, jak sektářská skupina (skupina nového náboženství) na obrázku nosí jednotné červené oblečení. To, že se všichni drží stejné barvy, působí silným vizuálním dojmem. Říká se že i konkrétní odstín červené byl dokonce spojován se sektou Rajneesh, což podtrhuje, jak silně mohou být barvy a uniformy spojeny s identitou a ideologií sekty.

⁴⁰ HAYES, *Cult Brand*, 2023.

⁴¹ BINDER, *Rajneeshee meditation service*, 2015.

Obr. 13 – Yohji Yamamoto's Fall 2022 Show, 2022 Autor Monica Feudi⁴²

Návrháři jako Yohji Yamamoto, Demna Gvasalia, Rick Owens a další nejenže zavádějí do módy kultovní estetiku, ale také kolem své značky budují jakýsi „kult“. To se projevuje především v jejich provokativních návrzích, které nejsou jen módou, ale také osobní filozofií a životním stylem. Tyto návrhy si získávají oddanou fanouškovskou základnu a vytvářejí pevnou identitu, která patří k celkové myšlence jejich řad oděvů, obuvi a doplňků. Design se stává způsobem, jak se vztahovat k jejich vizi a zásadám, ikonickým vzhledem, který se spojuje s jejich stoupenci na osobnější úrovni.

Obr. 14 – Rick Owens SS25, 2024 Autor Valerio Mezzanotti⁴³

⁴² FEUDI, *Yohji Yamamoto's Fall 2022 Show*, 2022.

⁴³ MEZZANOTTI, *Rick Owens SS25*, 2024

7 ROZHOVOR A OSOBNÍ SVĚDECTVÍ BÝVALÝCH ČLENŮ

V rámci této diplomové práce je zahrnut rozhovor s Emily, bývalou členkou Církve adventistů sedmého dne (Seventh-Day Adventist Church) a osobní svědectví Deborah Layton bývalou členkou Peoples Temple o jejím útěku z Guyany. Rozhovory pochází z dostupného zdroje a jeho cílem je ilustrovat některé z hlavních metod sociální kontroly, které jsou diskutovány v teoretické části práce. Tyto popsane případy poskytují cenný pohled na psychologické důsledky působení v rigidní náboženské komunitě.

7.1 Emily – Církev adventistů sedmého dne

Kontext a zapojení do organizace

Emily se narodila do církve a byla již čtvrtou generací jejích následovníků. Výchova Emily a vzdělávání byly zcela podřízeny církevnímu systému, včetně škol, které prosazovaly nauky zakladatelky Ellen G. White. Od dětství byla vedena k určité roli dívky se učily podřízenosti, zatímco chlapci byli připravováni na vůdčí pozice. Církevní školní systém byl přísně hierarchický, přičemž privilegia měli především děti pastorů a církevních pracovníků, zatímco děti z rozvedených rodin, jako Emily a její bratr, se ocitly na nejnižší příčce společenského žebříčku.

Každodenní život a kontrolní mechanismy

Život v církvi byl přísně regulován, a to jak v osobním, tak i ve společenském rozměru. Byly zavedeny četné restrikce, které formovaly chování členů. Mezi nejvýznamnější patřily přísné genderové role, kdy ženy měly být pečovatelnkami a muži vůdci. Dále byl zaveden zákaz práce a domácích povinností od pátečního do sobotního západu slunce. Členové měli také povinnost účastnit se misijní činnosti. Striktní oděvní kodex vyžadoval, aby ženy nosily sukně a šaty pod kolena, přičemž v některých komunitách nebyly povoleny kalhoty. Bylo rovněž odmítáno používání antikoncepce a regulováno sexuální chování. Dalším omezením bylo sledování televize a čtení určitých knih, přičemž například Harry Potter byl vnímán jako škodlivý. Psychologická kontrola byla zajištěna prostřednictvím viny a strachu. Členové byli neustále nabádáni k tomu, aby se chovali tak, jak by si to přál Bůh, a bylo jim vštěpováno, že jejich myšlenky a činy jsou neustále sledovány. Odpadlictví bylo silně trestáno, přičemž veřejné ponížení a vylučování byly běžnými nástroji nátlaku.

Postupné uvědomění a odchod z církve

Emily si začala uvědomovat problematickou povahu své komunity již v dětství, kdy byla kvůli církevním pravidlům izolována od vrstevníků. Postupem času si začala klást otázky ohledně spravedlnosti a morálky učení církve. Zlomovým momentem se stal letní tábor, kde bylo členům zakázáno opouštět areál po setmění. Tento zákaz vnímala jako jasný signál, že se jedná o organizaci, která uplatňuje absolutní kontrolu nad svými členy.

Odchod z církve byl snadný v tom smyslu, že Emily přestala docházet na bohoslužby a začala si budovat nový život. Nejtěžší bylo vyrovnat se se ztrátou kontaktu s rodinou polovina její rodiny zůstala v církvi a dodnes s ní téměř nekomunikuje. I po patnácti letech od odchodu se potýká s psychickými následky v podobě úzkostí, depresí a narušeného vnímání vlastní identity.

Doporučení pro rozpoznání kultovního prostředí

Emily upozorňuje na několik varovných signálů, které mohou naznačovat, že se jedná především o destruktivní kult. Prvním z nich je kontrola, kdy organizace diktuje, co mohou členové dělat nejen v rámci víry, ale i v osobním životě. Dalším znakem je izolace, kdy jsou členové odtrženi od rodiny a přátel, což je vede k tomu, aby se stali závislími na skupině. K tomu se přidává i trestání, kdy jsou vůči těm, kdo neuposlechnou pravidla, uplatňovány psychické, emocionální nebo dokonce finanční represe.

Závěr

Zkušenost Emily poskytuje cenný vhled do dynamiky kultů a způsobů, jakými ovlivňují a kontrolují své členy. Její příběh ukazuje, jak hluboké mohou být následky dlouhodobého vystavení manipulativním strukturám a jak obtížná může být cesta k osobní svobodě. Zároveň potvrzuje, že klíčovým prvkem pomoci obětem kultů je vytvoření bezpečného prostoru, kde mohou sdílet své zkušenosti bez odsudků a nátlaku.⁴⁴

⁴⁴ TEAM ZOELLA, *I Was In A Cult*, 2021.

7.2 Útěk z Guyany – osobní svědectví Deborah Layton

V období výrazného nárůstu napětí uvnitř komunity Jonestown se Deborah Layton, bývalá členka a finanční správkyně hnutí Peoples Temple, rozhodla k odchodu z organizace. Její obavy o budoucnost byly podloženy reálnou hrozbou násilného řešení situace ze strany Jima Jonese, zakladatele a vůdce nábožensko-politického hnutí, zejména v případě, že by soudní spor o opatrovnictví malého Johna Stoena, syna jedné z členek komunity, dopadl v neprospěch Jonestownu. Layton měla informace o plánované otravě obyvatel smrtícím jedem a o fyzickém donucení těch, kteří by odmítli spolupracovat. Po podání oficiální výpovědi americkému vicekonzulovi Danielu Weberovi se začala připravovat na odchod z Guyany. Musela vyřešit potřebné administrativní záležitosti, mezi nimiž bylo zajištění pasu, získání daňového potvrzení k opuštění země a letenky, kterou jí pomohla zařídit její sestra žijící ve Spojených státech. Vzhledem k obavám ze sledování se rozhodla ponechat si cestovní dokumenty v úschově na americké ambasádě až do večerního odletu. Pocity nejistoty a paranoie ji provázely i při běžném pohybu po Georgetownu. Například při návštěvě kanceláře letecké společnosti Pan Am zjistila, že její letenka údajně není připravena. Až po opakované urgenci zaměstnanci kontaktovali její sestru a problém se podařilo vyřešit. Při večerním přesunu na letiště narazila na skupinu nově přicestovaných členů Temple, kteří ji mohli poznat. Snažila se zůstat v ústraní a vyhnout se přímému kontaktu. Napětí vyvrcholilo při celním odbavení, kdy byla její dokumentace zpochybněna kvůli chybějícímu daňovému potvrzení. Díky zásahu zástupců amerického konzulátu jí však bylo nakonec umožněno zemi opustit. Sama Layton ve svých pamětech popisuje hluboký strach, fyzické vyčerpání i stálý pocit ohrožení, který ji provázel až do poslední chvíle. Přesto si dokázala zachovat klid a dokončit pečlivě připravený plán útěku, který se stal rozhodujícím krokem k její záchraně.⁴⁵

⁴⁵ LAYTON, Deborah. *Seductive Poison: A Jonestown Survivor's Story of Life and Death in the People's Temple*. 1998. s. 236–241.

II PRAKTICKÁ ČÁST

9 KONCEPT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Praktická část diplomové práce zahrnuje vytvoření kolekce oděvů, doplňků a obuvi, která odráží nejdůležitější závěry dosažené v teoretické části práce. Kolekce je postavena na rámci, vizuální prezentaci a manipulačních faktorech kultů, přičemž zastřešujícím koncepčním základem je fiktivní kult ENFER. Teoretické poznatky o hierarchii, sociální kontrole a estetických strategiích kultů jsou tak převedeny do vizuální a hmatatelné podoby.

Design kolekce vychází z analýzy kultovní identity a jejího vyjádření prostřednictvím oděvu a doplňků. Klíčovým prvkem je rozdělení kolekce do tří úrovní odpovídajících hierarchickým stupňům kultu od nejnižší úrovně členů až po vůdčí entitu. Každá úroveň odráží odlišný estetický přístup, přičemž se pracuje s kontrasty mezi jednoduchostí

a opulencí, druhy materiálu či funkčností a ceremoniálností. Materiálová skladba kolekce akcentuje symboliku fiktivního kultu, kde hlavní roli hraje černá useň (kozinka, hovězina, teletina), kovové detaily, struktury a rituální objekty. Doplňky, obuv a oděv reflektují vztah mezi nositelem a jeho postavením v rámci kultovní struktury.

Kolekce vizuálně komunikuje nejen hierarchii a rituální aspekt kultu, ale také psychologické mechanismy kontroly a oddanosti. Každý prvek oděvu a doplňků je navržen tak, aby nesl symbolickou hodnotu a podporoval celkovou narativní linii kolekce. Celý soubor tak slouží jako experimentální průzkum toho, jak může být manipulace a kultovní identita přenesena do současného designu.

9.1 Inspirace

Inspirací pro mou diplomovou práci se stalo téma oběti, které vnímám jako hluboký a mnohvrstevnatý koncept propojující fyzickou, duchovní i společenskou rovinu. Oběť v rámci kultu ENFER není jen aktem utrpení, ale také prostředkem k očištění a transformaci, což reflektuje i vizuální zpracování kolekce.

Výraznou roli při formování konceptu hrála také popkultura, která se tématem kultů a nových náboženských hnutí dlouhodobě zabývá od filmů a seriálů až po literaturu a hudbu. Vedle toho jsem čerpal inspiraci i z historických a současných náboženských systémů, jejich rituálů, vizuální identity a hierarchických struktur. Tato syntéza tradičního a moderního vnímání kultů mi umožnila vytvořit komplexní narativ, který propojuje sociologické aspekty s vizuální estetikou.

10 KOLEKCE ENFER

ENFER je vrcholem mého studia a zároveň symbolickým zakončením mé dosavadní tvůrčí cesty na škole. Představuje umělecký a osobní manifest, v němž se protínají teoretické koncepty diplomové práce s vizuálním jazykem, který jsem si během let budoval. Není to pouze módní kolekce. Je to komplexní systém, který vypráví příběh o víře, moci, oběti a proměně. Kolekce vychází z fikce vlastního kultu, který čerpá z náboženské symboliky, popkulturních obrazů a mytologie, a zároveň slouží jako zrcadlo reálným sociálním strukturám. Každý kus obuvi, doplňku nebo oděvu je nositelem určitého významu v rámci hierarchie kultu. Estetika, materiály i proporce jsou navrženy tak, aby odrážely pozici jednotlivých postav v systému víry a moci. Pro mě osobně kolekce představuje možnost naplno propojit teoretickou hloubku s výtvarným myšlením. Práce, ve které nechávám kus sebe. Chci, aby kolekce působila silně, surově a současně niterně. Ne jako kostým, ale jako médium, které samo vypráví. Cílem není prvoplánová estetika nebo šok. Chci, aby kolekce vyvolávala otázky, nabízela symboly k interpretaci a otvírala prostor pro vnímání moci, oddanosti i manipulace skrze vizuální jazyk. Doufám, že bude vnímána jako osobní výpověď, která přesahuje hranice módy a stává se svědectvím o tom, čemu věřím jako designer a jako člověk.

11 MATERIÁL

Materiálová skladba kolekce ENFER je různorodá a významově důležitá.

Dominantním materiálem je useň, která tvoří základ většiny doplňků a obuvi. Pracuji s různými druhy. Především s kozinkou a hovězinou, které se liší strukturou, měkkostí a charakterem povrchu. Useň chápu nejen jako odolný a esteticky silný materiál, ale i jako nositele významu. Je to materiál, který v sobě nese přirozenou stopu života, ale i oběti, což přímo rezonuje s ideovým rámcem kolekce. Výrazná je především kozinka, která díky své surovosti a nepravidelnosti nabízí jedinečný tvar a působí téměř jako sochařský materiál. Sama o sobě má výraz a příběh, který jsem se rozhodl dále neupravovat, ale naopak zachovat v jeho přirozené podobě.

Vzhledem k tomu, že kolekce pracuje téměř výhradně s monochromatickou černou paletou, bylo pro mě zcela zásadní soustředit se na tvar, formu a texturu. Tyto tři kvality se staly klíčovým nástrojem pro vizuální komunikaci a významové odlišení jednotlivých kusů. Většina doplňků a obuvi nese silnou texturální a tvarovou formu ať už se jedná o vylaserovanou abstraktní modlitbu na podešvích, symboliku lilie, nebo vrstvení materiálů s odlišnou povrchovou kvalitou. Právě textura, tvar a forma zde funguje jako jazyk, který mluví tam, kde barva ustupuje.

V kontrastu k technické tvrdosti kůže používám přírodní materiály jako je dřevo, paroží nebo třeba peří, které evokují rituál, přírodu a organický původ. Právě tyto detaily dávají některým doplňkům až totemický charakter a rozšiřují výrazové možnosti kolekce o další materiálové vrstvy.

Významným pojítkem celé kolekce je kovový hardware, který prostupuje všemi kusy a propojuje jednotlivé části do koherentního celku. Kov vnímám jako kontrastní prvek, který drží celou kolekci pohromadě.

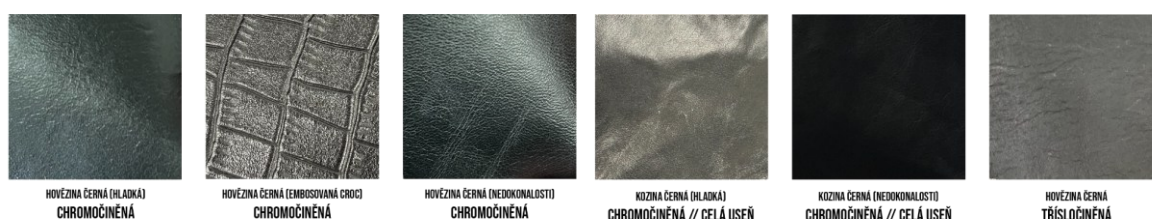
Během procesu tvorby jsem experimentoval s řadou dalších materiálů, které se nakonec v kolekci neobjevily. Přesto jsem je zařadil do svého materiálového vzorníku, neboť jsou součástí mého myšlenkového a vývojového procesu. Vzorník vnímám jako důležitý záznam cesty. Nejen jako katalog použitých surovin, ale jako mapu rozhodování, selekce a formování celku.

11.1 Useň

Základní materiál celé kolekce.

Kozina se vyznačuje surovostí, nepravidelným okrajem a výraznou strukturou. Právě její syrový charakter má silný výtvarný výraz a byl záměrně ponechán v přirozené podobě bez zahlazování nedokonalostí. V kolekci hraje roli symbolu zranitelnosti, oběti a autenticity.

Hovězina má pevnější charakter a hladší povrch. Použita byla především tam, kde bylo potřeba větší pevnosti a nosnosti (např. při konstrukci větších tašek nebo pevných částí obuvi).

Obr. 16 – Materiály kolekce, 2025 Zdroj: autor

11.2 Přírodní materiály – dřevo, paroží, peří

Tyto materiály rozšiřují symbolický rámec kolekce a přinášejí prvky organiky, rituálu a kontrastu k technickému charakteru ostatních složek.

Dřevo je využito především jako konstrukční prvek v oblasti podpatků obuvi. Svým přírodním původem a vizuální strukturou působí archaicky a evokuje spojení s přírodou, zemí a rituálními předměty. V kolekci tak dřevo nenese pouze funkční roli, ale zároveň symbolizuje uzemnění a návrat k přirozenosti.

Paroží má v kolekci výhradně dekorativní funkci. Objevuje se ve formě přívěsků nebo jako součást výrazné instalace na zádech oděvu, kde vytváří silný vizuální akcent. Jeho tvar i význam odkazují k totemickým strukturám a slouží jako symbol ochrany, síly a moci.

Peří je využito čistě dekorativně, jako jemný a kontrastní prvek vůči tvrdosti kůže a kovu. Objevuje se pouze na klíčenke jako lehký detail, který zjemňuje celkový výraz a podporuje duchovní a symbolickou rovinu kolekce.

11.3 Kovový hardware

Kov představuje vizuálně i funkčně sjednocující prvek celé kolekce.

Objevuje se ve formě průchodek, nýtů, karabin a dalších spojovacích komponentů, které nejen technicky propojují jednotlivé části, ale zároveň přinášejí silný estetický kontrast k měkčím materiálům, jako je usně.

Kov zde neplní pouze strukturální funkci. Umožňuje i manipulaci s tvarem některých objektů, například u tašky z kozinky, kde se jeho použitím mění silueta a objem.

Záměrně přiznaný a často dominantní kovový prvek zdůrazňuje dramatičnost a určitou drsnost kolekce, čímž podporuje její celkové tematické vyznění.

11.4 Textura, tvar a forma

Vzhledem k převážně černé barevnosti celé kolekce je pro mě jako autora zásadní práce s texturou, tvarem a formou. Právě skrze tyto prvky dokážu vytvářet hloubku, kontrast i symbolickou výpověď jednotlivých kusů. Bez nutnosti použití barevných akcentů.

Jedním z výrazných motivů je laserem gravírovaný vzor abstraktní modlitby, který se objevuje na podešvích obuvi. Tento detail funguje jako tajný vizuální kód. Nenápadný, ale silný prvek, který odkazuje k duchovní vrstvě kolekce a zároveň přináší moment skrytého sdělení, určeného jen pro pozorného diváka.

Dalším důležitým motivem je symbol lilie, jenž se v kolekci objevuje v několika podobách jako motiv. Jedná se o vyřezávané objekty, vytvořené ze zbytkového materiálu různých druhů usní, které jsem používal během tvorby kolekce. Tyto vrstvy jsou následně spojeny nýty a tvarovány do podoby skutečné lilie.

Celá práce s texturou v kolekci je vědomá a promyšlená. Surovost kozí usně, kontrasty hladkých a drsných ploch, vrstvení a modulace povrchu vytvářejí bohatý vizuální jazyk, který nahrazuje barevnost.

12 CÍLOVÝ NOSITEL/ZÁKAZNÍK

Kolekce je určena lidem, kteří se pohybují mimo hlavní módní proud a mají zájem o autorský design s osobitým přístupem. Cílovým nositelem je jednotlivec s citem pro detail, kvalitu a vizuální identitu, který vnímá oděv a doplňky jako rozšíření sebe sama, jako způsob, jak komunikovat svou osobnost, vkus i životní postoj.

Primární skupinou jsou ženy i muži, s častější zálibou u žen, které inklinují k netradičnímu a silnému vizuálnímu výrazu. Jsou to zákazníci, kteří mají rádi avantgardní, experimentální nebo witchy estetiku, ale hledají v ní promyšlenost, rukopis a osobní přístup. Oslovuje je ruční práce, netypické kombinace materiálů a vizuální rafinovanost, která není jen efektní, ale i funkční a smysluplná.

Zákazník bývá zároveň člověkem, který rád podporuje začínající a nezávislé české designéry a má pozitivní vztah k lokální tvorbě s mezinárodním přesahem. Není pro něj důležité zapadat, ale vystupovat a to kultivovaným, sebevědomým způsobem. Kolekce v tomto směru nabízí unikátní vizuální jazyk, který se neopírá o trendy, ale o konzistentní rukopis a výrazné autorské gesto.

Tato kolekce není určena k masové produkci i když v některých případech by určitě masovější produkce možná byla. Jde spíše o limitované kusy, které nacházejí své místo spíše v butikových prezentacích, galerijních prostorech nebo na módních přehlídkách zaměřených na současný design. Vědomý výběr nositele je klíčový kolekce má oslovit ty, kdo v ní rozpoznají kvalitu, směr a odvahu být jiní.

A samozřejmě v případě, že by kolekce skutečně sloužila členům kultu, byla by nošena s naprostou samozřejmostí. Jednotlivé kusy by měly přesně určené postavení, funkci a význam v rámci vnitřní struktury. Naštěstí (nebo naneštěstí?) se stále pohybujeme v oblasti módy, takže jejich nošení zůstává svobodné, osobní a bez přísahy věrnosti vyšší bytosti.

Obr. 17 – Vizuální research cílového zákazníka/nositele, 2025 Zdroj: autor

13 DESIGN DOPLŇKŮ

Design doplňků v kolekci vědomě navazuje na hierarchickou strukturu fiktivního kultu a doplňuje každý z modelů a párů obuvi. Celkem jsou v kolekci tři hlavní doplňky, přičemž každý reflektuje postavení svého nositele v rámci systému ovšem v opačném pořadí než u obuvi.

13.1 Produkt číslo 1 – ADEPT TOTE

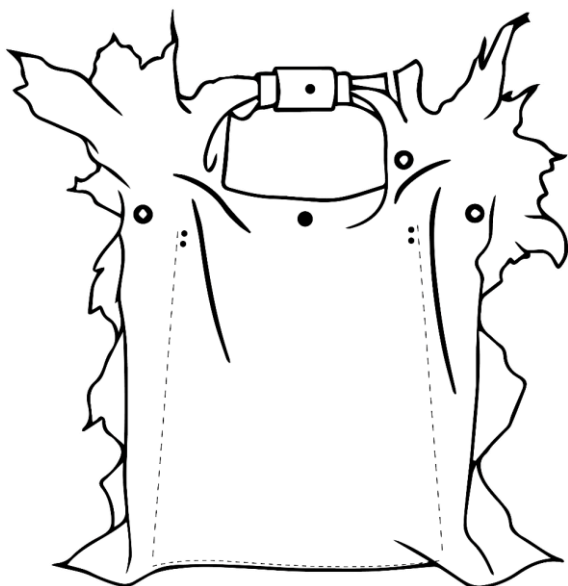
Adept Tote je největší taškou v kolekci a náleží nejnižší postavenému členu kultu. Je vyrobena z černé hladké hovězí kůže, která svou robustností a vzhledem podtrhuje funkční a služební charakter tohoto stupně hierarchie. Vnitřní podšívku tvoří odbarvená bavlna, která materiálově kontrastuje s povrchem a dodává tašce syrový, až asketický dojem. Výrazné kovové prvky, nýty a kroužky jsou přiznané a tvoří dominantní vizuální akcent. Součástí tašky je také specifická klíčenka, která dotváří charakter nositele a propojuje ji s ostatními doplňky kolekce. Tašku je možné nosit několika způsoby podle toho, jak je uchopena, se mění její výraz i funkce, což odráží proměnlivost a přizpůsobivost jednotlivce na této nejnižší úrovni kultovní struktury.

Obr. 18 – Kresebný návrh a produkt 1, 2025 Zdroj: autor

13.2 Produkt číslo 2 – SACRIFICE THE GOAT

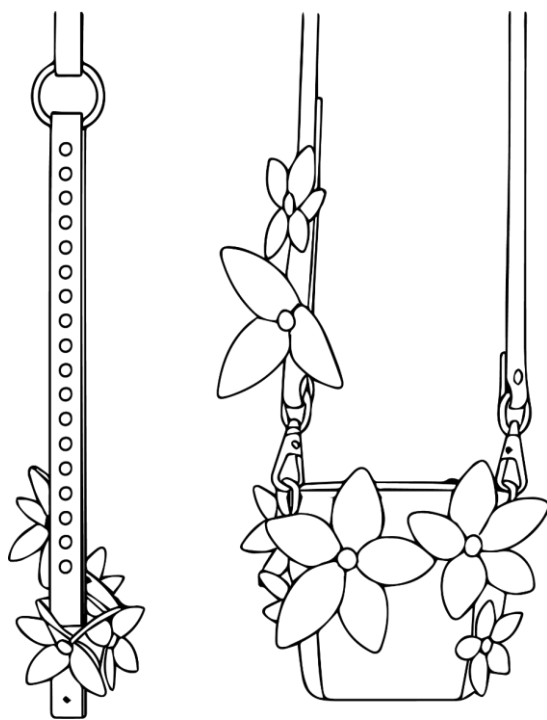
Taška Sacrifice the Goat je středně velký doplněk z kolekce a náleží členovi kultu, který je již začleněn do jeho struktury. Její název odkazuje jak na rituální motiv oběti, tak na materiál, ze kterého je vyrobena konkrétně z neopracované černé kozí usně, jejíž přirozený tvar zůstává přiznaný a tvoří výrazné okraje tašky. Tento surový vzhled zdůrazňuje temnou a obětní symboliku kultu. Kovové detaily, jako jsou nýty a očka, plní jak funkční, tak estetickou roli a podporují drsný vizuál. Tašku je možné pomocí karabiny zapnout na různých místech, čímž se mění její tvar a objem podle potřeby nositele. Součástí je opět i klíčenka.

Obr. 19 – Kresebný návrh a produkt 2, 2025 Zdroj: autor

13.3 Produkt číslo 3 – FORGOTTEN FLOWERS

Nejmenší doplněk v kolekci nemá přímou návaznost na specifický model, ale plní spíše symbolickou a ceremoniální funkci. Jedná se o velmi malou tašku, která svou velikostí a provedením evokuje objekt zasvěcení nebo rituální relikvii. Dominantním vizuálním prvkem je výrazné kování, které navozuje dojem autority a důležitosti, přestože doplněk sám nemá praktické využití. Je zdoben ručně vrstvenými a tvarovanými květinami z třísločiněné černé usně pouze tento kus nese motiv lilie, který jej odlišuje od zbytku kolekce, kde se opakují usňové orchideje. Tento doplněk bude použit na jednom z modelů jako silný vizuální prvek.

Obr. 20 – Kresebný návrh a produkt 3, 2025 Zdroj: autor

14 DESIGN OBUVI

Návrh obuvi v rámci kolekce ENFER vychází z odlišného přístupu, než je v módním designu běžné. Zatímco tradičně doplňky navazují na obuv, v mém případě se obuv odvíjí od již navržených doplňků. Tento obrácený přístup jsem zvolil záměrně chtěl jsem, aby obuv doplňky podpořila a rozvinula jejich vizuální jazyk, nikoli naopak. Tento krok vnímám jako součást mého avantgardního přístupu k tvorbě, kde jednotlivé prvky kolekce fungují jako propojené části jednoho celku, nikoliv jako hierarchicky uspořádané kategorie. V kolekci pracuji se třemi stříhově odlišnými řešeními svršků, které byly navrženy pro dvě různá kopyta. Každý model obuvi odpovídá jedné vrstvě kultovní hierarchie a zároveň reaguje na konkrétní doplněk, ke kterému se váže vizuálně i materiálově. Použil jsem stejné nebo zbytkové materiály, které byly využity při výrobě kabelek a drobných doplňků, čímž jsem vytvořil vnitřní propojení v rámci kolekce nejen na estetické, ale i materiálové úrovni. Kovové komponenty, jež jsou přítomné napříč kolekcí, se objevují také na obuvi a přispívají k jednotnému vizuálu.

14.1 Produkt číslo 4 – ADEPT FLATS

Nejnižší stupeň hierarchie kultu reprezentuje skromná a nenápadná obuv, která odráží podřízené postavení a nejasnou identitu svého nositele. Jedná se o baleríny s jemně zakřiveným a jednoduchým tvarem, bez okázalých detailů, čímž symbolizují potlačené ego a odevzdání se vyšší moci. Svršek je z hladké černé hovězí kůže, podšívka z jemné černé kožiny. Výrazným prvkem je podešev z tříslučiněné usně barvené do černa, do níž je laserem vyryt motiv modlitby text připomínající spirituální podřízenost. Tento detail, skrytý pohledům, působí jako vnitřní otisk víry, který nositele doprovází na každém kroku. Obuv se uzavírá pomocí voskovaných tkaniček, které se obtáčí kolem kotníku. Tento způsob vázání vyvolává dojem svázání a kontroly a zároveň naznačuje připravenost ke změně. Adept je tak vtažen do kultovní struktury nejen fyzicky, ale i symbolicky.

Obr. 21 – Render návrhu a laserování podešve, 2025 Zdroj: autor

14.2 Produkt číslo 5 – ASHBOUND HEELS

Druhý stupeň hierarchie kultu reprezentuje model, který balancuje mezi funkčností a vizuální výpovědí. Tento středně vysoký pár bot v sobě nese zdrženlivý, temný výraz a zároveň nápadný rituální význam. Svršek je tvořen vrstvenými pásy z odřezků černé koziny, které pocházejí z výroby tašky Sacrifice the Goat. Tyto kusy se obtáčí kolem nohy, vytvářejí dynamickou strukturu a zároveň botu fixují, čímž vzniká hmatatelné propojení mezi jednotlivými prvky kolekce. Tento materiálový recyklát nejen zvyšuje vizuální soudržnost kolekce, ale také odkazuje k udržitelnosti a cyklické povaze rituálu nic se neztrácí, vše je přetvořeno. Nejvýraznějším detailem jsou ručně opracované podpatky ze spáleného dubového dřeva. Jejich zuhelnatělý povrch symbolizuje očistu ohněm bolestivý, avšak transformační proces, kterým člen kultu prochází na cestě k vyššímu poznání. Celek působí zdrženlivě, ale zároveň odhodlaně jako tělo oddané víře, které se stává nástrojem v rukou kultu. I tento model disponuje podešví z tříšločiněné usně s laserovaným motivem modlitby. V tomto případě je však laserování výraznější text je hlubší a temnější, což odráží pokročilé zasvěcení.

Obr. 22 – Render návrhu a produkt 5, 2025 Zdroj: autor

14.3 Produkt číslo 6 – ASHEN THRONE HEELS

Obuv vůdkyně je výrazným a dominantním prvkem kolekce, vyjadřujícím její nadřazené postavení v hierarchii kultu. Je vyrobena z hladké černé hovězí a koziny a její design kombinuje monumentálnost s rituálním charakterem. Model sahá až pod koleno, přičemž výrazně tvarovaný holenní díl dodává botě sošnou, téměř zbrojní siluetu. Tento díl je upevněn pomocí vázání k noze, které nejen slouží funkčně, ale zároveň podtrhuje vizuální autoritu celku. Otevřená pata narušuje jinak uzavřený tvar a odhaluje zranitelnost symbolický moment, který odkazuje na její lidskost i božství zároveň. Obuv má masivní podpatek ze spáleného dubového dřeva. Celý model působí mimozemsky a autoritativně, zároveň ale navazuje vizuálně i materiálově na ostatní prvky kolekce. Stejně jako předchozí modely využívá podešev z černě barvené tříslučiněné usně s laserovaným motivem modlitby v tomto případě je však rytina méně nápadná, symbolicky se vrací k tichému duchovnímu jádru a podtrhuje nezpochybnitelnou, klidnou autoritu nositelky.

Obr. 23 – Render návrhu a produkt 6, 2025 Zdroj: autor

15 KOLABORACE S DOROTOU KOSTELNOU

Součástí mé diplomové kolekce doplňků a obuvi je i pět oděvních modelů, které vznikly ve spolupráci s oděvní designérkou BcA. Dorotou Kostelnou. Naše spolupráce nevycházela pouze z profesního propojení, ale z velmi úzkého osobního vztahu, který nám umožnil otevřenou, upřímnou a hluboce kreativní komunikaci během celého procesu tvorby. Právě díky tomuto propojení mohla vzniknout kolekce, která je ve svém výsledku celistvá, promyšlená a vnitřně soudržná. Ačkoliv návrh a realizace samotných oděvních modelů nebyly v mé přímé režii, každý z nich vznikl na základě intenzivního dialogu a společného hledání formy, která bude odpovídat hlavním tématům kolekce kultovní identitě, hierarchii a transformaci. Dorota se do konceptu ponořila se stejnou vášní a soustředěností, s jakou jsem přistupoval k tvorbě doplňků a obuvi. Společně jsme ladili vizuální jazyk, symboliku i narativní vrstvy tak, aby se naše autorské přístupy přirozeně propojily. Oděvy, které Dorota navrhla, nejsou pouze doprovodným prvkem, ale plnohodnotnou součástí konceptu. Stříhová řešení, vrstvení, práce s materiálem, barevností a siluetou rozvíjejí myšlenkové jádro kolekce. Každý z pěti modelů reprezentuje jiný archetyp nebo stupeň v hierarchii kultu, čímž přirozeně navazuje na systém vyjádřený v doplňcích a obuvi. Oděvní část přináší do kolekce výraznou narativní hloubku a zároveň rozšiřuje vizuální pole o širší barevnou paletu, která zdůrazňuje individualitu jednotlivých figur a přináší do celku dynamiku. Velmi si cením Dorotina citu pro detail, empatie a schopnosti porozumět nejen formálním, ale i emocionálním a konceptuálním rovinám mé práce. Naše spolupráce nebyla jen technickým sdílením úkolů, ale skutečným spolutvořením, kde jsme si navzájem poskytovali prostor, inspiraci i zpětnou vazbu. Věřím, že právě tato hluboká osobní i profesní synergie je v kolekci zřetelná a stává se jedním z jejích hlavních přínosů. Ve spolupráci máme v plánu dál pokračovat a tuto kolekci ještě rozvinout. Více k samotným oděvům a jejich návrhovému procesu ale nejlépe přiblíží jejich autorka BcA. Dorota Kostelná.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se pokusila propojit teoretickou analýzu kultovních struktur s autorskou módní tvorbou, přičemž jako hlavní inspirační rámec sloužil fiktivní kult ENFER. Skrze vizuální jazyk hierarchie, rituálu a identity jsem vytvořil kolekci obuvi a módních doplňků, která reaguje na vybrané aspekty sociální kontroly, symboliky moci a skupinové loajality. K tématu jsem od počátku přistupoval s hlubokým, spíše uměleckým zájmem. Výběr kultů jako ústředního motivu nebyl náhodný v době volby tématu jsem byl fascinován jejich uzavřeností, silou vizuální identity a způsoby, jakými ovlivňují jednotlivce i celé komunity. Zároveň jsem si byl vědom etických a sociologických rozměrů tohoto fenoménu a snažil jsem se téma nezjednodušovat ani neromantizovat. Věřím, že se mi podařilo udržet kritický odstup, aniž by utrpěla výrazová síla výsledné kolekce. Velkou inspirací mi byla avantgardní móda, jejíž estetické a koncepční principy mi dávají hluboký smysl. Právě avantgarda, se svou schopností narušovat normy, stavět na kontrastech a vkládat významy přesahující pouhou funkci, je směrem, kterým se chci ve své tvorbě nadále ubírat. Z vizuálního hlediska mi práce poskytla prostor pro hlubší experiment, propojení konceptu s materiálem a formou. Obuv v kolekci vznikala v návaznosti na doplňky tedy opačně, než bývá běžné a stala se tak nosičem ideových i materiálových stop. Každý prvek kolekce je nositelem významu, jehož smysl je zakořeněn v celkovém narativu hierarchie a rituálu. Zároveň pro mě tato práce představuje symbolické zakončení studia uzavření jedné etapy a potvrzení osobního směru, kterým se chci v designu nadále ubírat: směrem, který propojuje výrazný vizuální jazyk s hlubšími tématy, kritickým myšlením a autentickým výrazem. Zároveň je potřeba zmínit že v rozšiřování kolekce budu dál pokračovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ANONYM. *Headquarters – Ramakrishna Math, Belur Math*. Online, obrázek. In: Ramakrishna Mission Students Home. Dostupné z: <https://www.rkmshome.org.in/about-us/headquarters> [cit. 2025-05-08].

ANONYM. *Heaven's Gate logo*. Online, obrázek. In: Logopedia. 1997. Dostupné z: https://logos.fandom.com/wiki/Heaven%27s_Gate [cit. 2025-05-08].

ANONYM. *New Religious Movement*. Online, obrázek. In: New Religious Movements. 2023. Dostupné z: <https://newreligiousmovements.org/what-is-a-new-religious-movement/> [cit. 2025-05-08].

ANONYM. *Seventh-day Adventist logo*. Online, obrázek. In: Seventh-day Adventist Church. Dostupné z: <https://www.adventist.design/downloads/logo/> [cit. 2025-05-08].

ANONYM. *Symboly*. Online, obrázek. In: Wikipedia. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Satanismus> [cit. 2025-05-08].

BINDER, Rainer. *Rajneeshee meditation service*. Online, obrázek. In: ati. 2015. Dostupné z: <https://allthatsinteresting.com/rajneesh> [cit. 2025-05-08].

DAVENPORT, Charles R. *Understanding the Manipulative Tactics of Cults* [2024]. Dostupné z: <https://davenportpsychology.com/2024/02/12/understanding-the-manipulative-tactics-of-cults/>. [cit. 2025-03-06].

DAVIS, Matt. *Four Cult Recruitment Techniques* [2023]. Dostupné z: <https://bigthink.com/the-present/four-cult-recruitment-techniques/>. [cit. 2025-03-06].

EASY SOCIOLOGY. *The Symbolic Interactionist View of Religion in Sociology* [2024]. Dostupné z: <https://easysociology.com/sociological-perspectives/symbolic-interactionism/the-symbolic-interactionist-view-of-religion-in-sociology/>. [cit. 2025-03-06].

EASY SOCIOLOGY. *Understanding the Concept of Cult in Sociology* [2025]. Dostupné z: <https://easysociology.com/sociology-of-religion/understanding-the-concept-of-cult-in-sociology/>. [cit. 2025-03-06].

FEUDI, Monica. *Yohji Yamamoto's Fall 2022 Show*. Online, obrázek. In: Harpers Bazaar Singapore. 2022. Dostupné z: <https://www.harpersbazaar.com.sg/fashion/review-of-yohji-yamamotos-fall/winter-2022-collection> [cit. 2025-05-08].

FRENCH SCHOOL. *Assembly of Free Masons for the Initiation of a Master*. Online, obrázek. In: MEISTERDRUCKE. Dostupné z: <https://www.meisterdrucke.uk/fine-art-prints/French-School/414705/Assembly-of-Free-Masons-for-the-Initiation-of-a-Master,-from-The-Ceremonies-of-Religion-and-Custom,-c.1733.html> [cit. 2025-05-08].

HASSAN, Steven. *Understanding Cults: The Basics* [2021]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/freedom-mind/202106/understanding-cults-the-basics>. [cit. 2025-03-06].

HAYES, Adam. *Cult Brand* [2023]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/c/cult-brand.asp>. [cit. 2025-03-06].

HEFLER, Scarlett. *What is a Cult Leader? Definition & Characteristics* [2023]. Dostupné z: <https://study.com/academy/lesson/what-is-a-cult-leader-definition-characteristics.html>. [cit. 2025-03-06].

ISIOPOLIS. *What Are the Mysteries of Isis?* [2012]. Dostupné z: <https://isiopolis.com/2012/09/22/what-are-the-mysteries-of-isis/>. [cit. 2025-03-06].

KENNERLY, David. H. *Jonestown, a Personal Recollection*. Online, obrázek. In: David Hume Kennerly Pulitzer Prize Winning Photographer. 1978. Dostupné z: <https://kennerly.com/blog/story-photographs-by-david-hume-kennerly/> [cit. 2025-05-08].

KULIK, Rebecca M. *Cults* [2024]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/cult>. [cit. 2024-11-07].

LAYTON, Deborah. *Seductive Poison: A Jonestown Survivor's Story of Life and Death in The Peoples Temple*. Anchor Books, 1998. ISBN 978-0385489836.

MARTIN, Clive. *The Seductive Power of Uniforms and Cult Dress* [2018]. CNN Style. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/style/article/seductive-power-of-uniforms-and-cult-dress/index.html>. [cit. 2025-03-08].

MARTIN, Walter. *The Kingdom of the Cults: The Definitive Work on the Subject*. Bethany House Publ, 2019. ISBN 978-0764232657.

MEZZANOTTI, Valerio. *Rick Owens SS25*. Online, obrázek. In: Culted. 2024. Dostupné z: <https://culted.com/rick-owens-ss25-show-review-paris-fashion-week/> [cit. 2025-05-08].

MONTELL, Amanda. *Cultish: The Language of Fanaticism*. Harper, 2021. ISBN 978-0062993151.

NICKERSON, Charlotte. *Conflict Theory* [2024]. Dostupné z: <https://www.simplypsychology.org/conflict-theory.html>. [cit. 2025-03-06].

OCKER, J. W. *Cult Following*. Quirk Books, 2024. ISBN 978-1683694120.

OWENS, Alexandra. *What Is Love Bombing* [2022]. Dostupné z: <https://www.healthcentral.com/sex-and-relationships/what-is-love-bombing>. [cit. 2025-03-06].

PARMAN, Sinar. *Gold Base*. Online, obrázek. In: Wikimedia Commons. 2011. Dostupné z: https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:Gold_Base_aerial_view_from_west.jpg [cit. 2025-05-08].

REMSKI, Matthew. *Cult Dynamics 101* [2019]. Dostupné z: <https://www.conspirituality.net/cult-dynamics-101>. [cit. 2025-03-06].

RUBINSTEIN, Murray. *New Religious Movement* [2024]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/new-religious-movement>. [cit. 2024-11-08].

SINGER, Margaret. *Cults in Our Midst*. John Wiley & Sons Inc, 2003. ISBN 978-0787967413.

TEAM ZOELLA. *"I Was In A Cult" – We Spoke To 2 People Who Have Left a Cult-Like Organisation* [2021]. Dostupné z: <https://www.zoella.co.uk/2021/07/26/i-was-in-a-cult-we-spoke-to-x-people-have-left-a-cult-like-organisation/>. [cit. 2025-03-25].

THE SIGNS OF LIFE PSYCHOLOGY. *Cult Behavior* [neuvedeno]. Dostupné z: <https://thesignsoflife.com.au/cult-behaviour/>. [cit. 2025-03-06].

TRAVERS, Mark. *3 Ways Cults Bait and Trap Common People, According to a Psychologist* [2024]. Forbes. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/traversmark/2024/04/26/3-ways-cults-bait-and-trap-common-people-according-to-a-psychologist/>. [cit. 2025-03-06].

WARNER BROS. *Stanley Kubrick's "Eyes Wide Shut" Ritual scene*. Online, obrázek. In: Newsweek. 1999. Dostupné z: <https://www.newsweek.com/eyes-wide-shut-missing-footage-epstein-kubrick-death-1449108> [cit. 2025-05-08].

WONG, Nancy. *Rev. Jim Jones at an anti-eviction rally Sunday*. Online, obrázek. In: Wikimedia Commons. 1977. Dostupné z:

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Rev._Jim_Jones,_1977_\(cropped\)2.jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Rev._Jim_Jones,_1977_(cropped)2.jpg) [cit. 2025-05-08].

MUSÉE CARNAVALET. *Pierre-Antoine Demachy: The Festival of the Supreme Being 1794*. Online, obrázek. In: World History Encyclopedia. 2022. Dostupné z: <https://www.worldhistory.org/image/16584/festival-of-the-supreme-being/> [cit. 2025-05-08].

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Pierre-Antoine Demachy: The Festival of the Supreme Being 1794.....	15
Obrázek 2 Rev. Jim Jones at an anti-eviction rally Sunday.....	17
Obrázek 3 New Religious Movement.....	18
Obrázek 4 Seventh-day Adventist logo.....	19
Obrázek 5 Jonestown, a Personal Recollection.....	19
Obrázek 6 Headquarters – Ramakrishna Math, Belur Math.....	20
Obrázek 7 Heaven's gate logo.....	22
Obrázek 8 Symboly.....	28
Obrázek 9 Assembly of Free Masons for the Initiation of a Master.....	30
Obrázek 10 Stanley Kubrick's "Eyes Wide Shut" Ritual scene.....	31
Obrázek 11 Gold Base.....	35
Obrázek 12 Rajneeshee meditation service.....	37
Obrázek 13 Yohji Yamamoto's Fall 2022 Show.....	38
Obrázek 14 Rick Owens SS25.....	38
Obrázek 15 Moodboard kolekce ENFER.....	44
Obrázek 16 Materiály kolekce.....	47
Obrázek 17 Vizuální research cílového zákazníka/nositele.....	50
Obrázek 18 Kresebný návrh a produkt.....	51
Obrázek 19 Kresebný návrh a produkt 2.....	52
Obrázek 20 Kresebný návrh a produkt 3.....	53
Obrázek 21 Render návrhu a laserování podešve.....	55
Obrázek 22 Render návrhu a produkt 5.....	56
Obrázek 23 Render návrhu a produkt 6.....	57

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: První doplněk „ADEPT TOTE“

Příloha P2: Druhý doplněk „SACRIFICE THE GOAT“

Příloha P3: Třetí doplněk „FORGOTTEN FLOWERS“

Příloha P4: První pár obuvi „ADEPT FLATS“

Příloha P5: Druhý pár obuvi „ASHBOUND HEELS“

Příloha P6: Třetí pár obuvi „ASHEN THRONE HEELS“

Příloha P7: Fotodokumentace 1 „ADEPT TOTE“

Příloha P8: Fotodokumentace 2 „ADEPT TOTE“

Příloha P9: Fotodokumentace 3 „ADEPT TOTE“

Příloha P10: Fotodokumentace 1 „SACRIFICE THE GOAT“

Příloha P11: Fotodokumentace 2 „SACRIFICE THE GOAT“

Příloha P12: Fotodokumentace 3 „SACRIFICE THE GOAT“

Příloha P13: Fotodokumentace 1 „FORGOTTEN FLOWERS“

Příloha P14: Fotodokumentace 2 „FORGOTTEN FLOWERS“

Příloha P15: Fotodokumentace 1 „ADEPT FLATS“

Příloha P16: Fotodokumentace 2 „ADEPT FLATS“

Příloha P17: Fotodokumentace 1 „ASHBOUND HEELS“

Příloha P18: Fotodokumentace 2 „ASHBOUND HEELS“

Příloha P19: Fotodokumentace 1 „ASHEN THRONE HEELS“

Příloha P20: Fotodokumentace 2 „ASHEN THRONE HEELS“

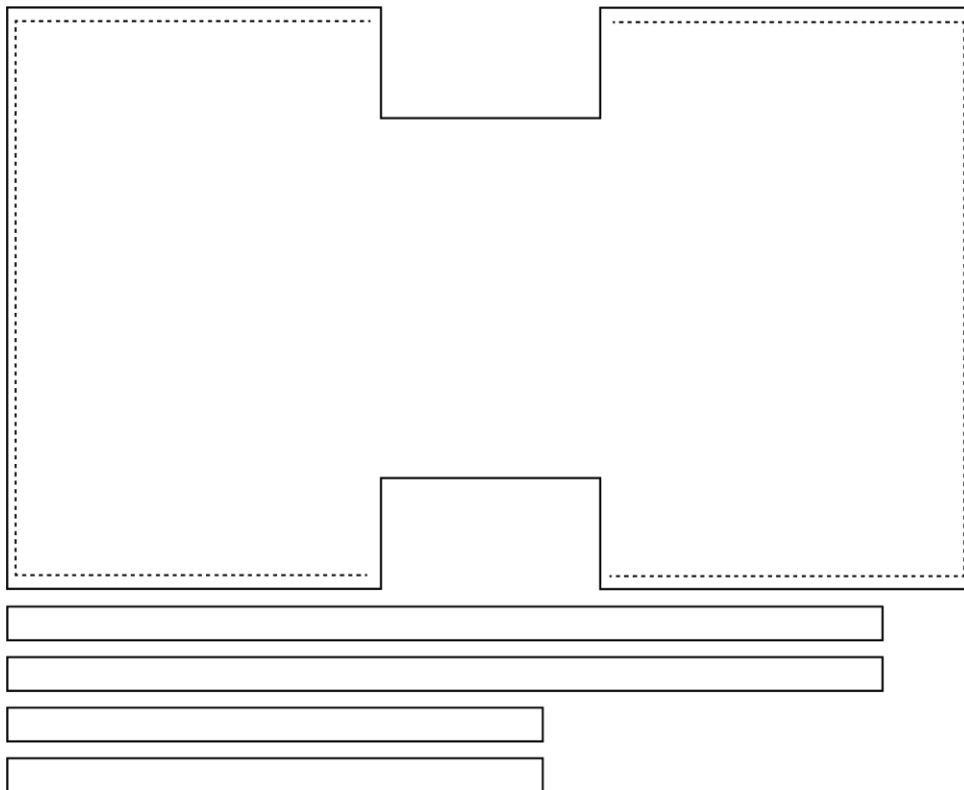
Příloha P21: Fotodokumentace 3 „ASHEN THRONE HEELS“

Příloha P22: Fotodokumentace 1 „ARTEFAKTY“

PŘÍLOHA P1: PRVNÍ DOPLNĚK „ADEPT TOTE“

Taška je vyrobena z černé hověžiny s matným povrchem a savovaného textilu s náhodným vzorem jako podšívky. Konstrukce kombinuje šití, lepení a nýtování, což zajišťuje pevnost a estetiku. Taška je ušitá na obrátku a podšívka je vsazena ze stejného materiálu, což zajišťuje hladké spoje. Kovové nýty přidávají na vzhledu a pevnosti. Design tašky je volný a pytlovitý, což umožňuje maximální kapacitu a přizpůsobivost obsahu. Je ideální pro každodenní použití, kdy je potřeba mít po ruce větší množství věcí. Kombinuje praktické vlastnosti s moderním, nenuceným vzhledem.

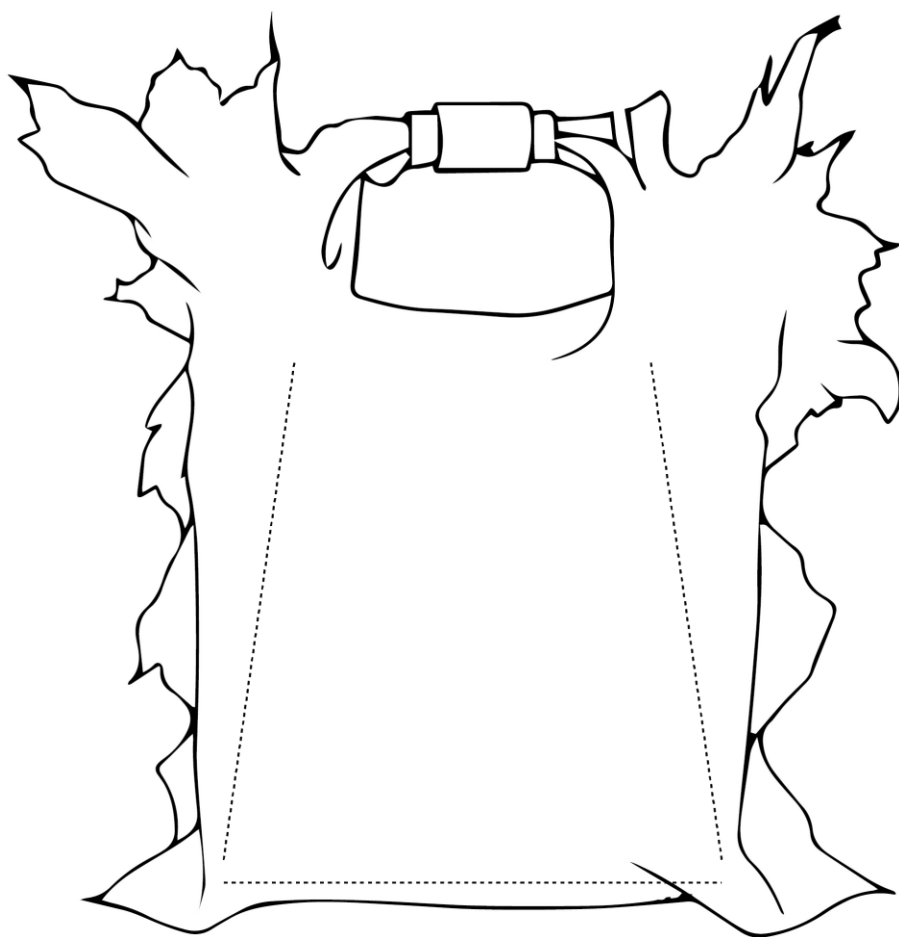
Střihové řešení produktu číslo 1

PŘÍLOHA P2: DRUHÝ DOPLNĚK „SACRIFICE THE GOAT“

Taška je vyrobena z celých dvou kozích usní, které nejsou nijak upravovány ani zpracovávány, čímž si zachovávají přirozený vzhled a strukturu. Spodní část usní je zarovnána do roviny, což umožňuje snadné spojení materiálu. Taška je následně ušita na obrátku, což znamená, že se díly sešívají z vnitřní strany a poté se obrátí na správnou stranu, čímž vznikají hladké a čisté linie. Poté je ve dvou liniích sešitá. Celkový design tašky je minimalistický a surový, s důrazem na přírodní vzhled usně. Taška je navržena tak, aby si zachovala svou přirozenou texturu a vzhled, čímž nabízí unikátní estetiku, která se mění s každým kusem použité kozí usně.

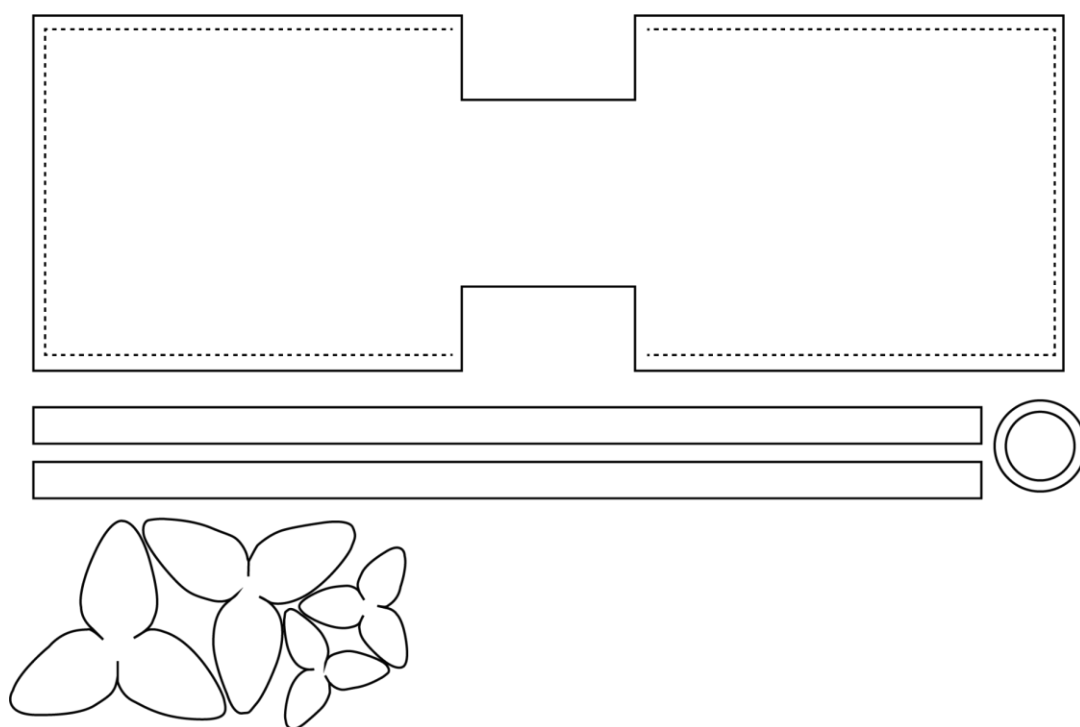
Střihové řešení produktu číslo 2

PŘÍLOHA P3: TŘETÍ DOPLNĚK „FORGOTTEN FLOWERS“

Mini taška Forgotten Flowers je vyrobena z černé hověžiny s podšívkou ze savovaného textilu. Spojení materiálů je realizováno šitím, lepením a nýtováním. Taška je ušitá na obrátku, s vsazenou podšívkou a kovovými nýty pro pevnost a vzhled. Na tašce jsou usňové květy z tříslučiněné usně, připevněné nýty, které dodávají tašce unikátní vzhled. Design je volný a pytlovitý, v kompaktní velikosti, ideální pro příležitostné nošení, kdy taška zvýrazní osobitý styl uživatele.

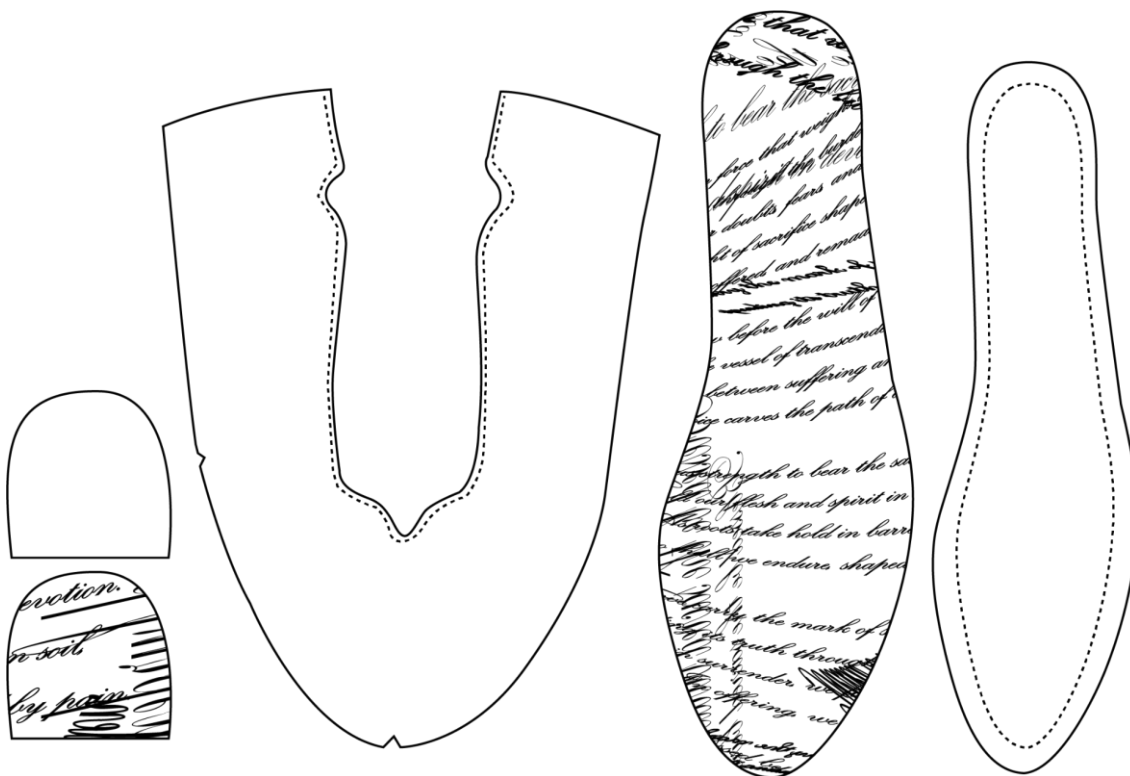
Střihové řešení produktu číslo 3

PŘÍLOHA P4: PRVNÍ PÁR OBUVI „ADEPT FLATS“

Model Adept Flats je dámská slip-on obuv typu balerína s kulatou špičkou, navržená pro pohodlné nazouvání a možnost zavázání pomocí tenkých tkaniček kolem nohy. Obuv je zhotovena lepenou konstrukcí s řezaným okrajem. Svršek je vyroben z černé hovězí usně, podšívka z jemné černé koziny. Stélka kombinuje hovězinu a kozinu pro vyšší komfort při nošení. Podešev je vyrobena z tříslučiněné usně, na které je laserem vyřezán desén, což přidává obuvi unikátní vzhled a zvyšuje její funkčnost. Obuv je téměř bez podpatku, což podporuje minimalistický a pohodlný design, ideální pro každodenní i příležitostné nošení.

Střihové řešení produktu číslo 4

PŘÍLOHA P5: DRUHÝ PÁR OBUVI „ASHBOUND HEELS“

Model Ashbound Heels je experimentální obuv vytvořená ze zbytkového materiálu konkrétně ze spodního pruhu kozí usně odebraného při výrobě tašky Sacrifice the Goat. Z jedné tašky je možné vyrobit právě jeden pár obuvi, čímž vzniká uzavřený výrobní cyklus v rámci kolekce. Svršek tvoří pás koziny, který se obtáčí přes nárt a pod podešev, a pomocí sedlářských knoflíků se upevňuje kolem nohy. Obuv není konstruována jako pevná, ale po obutí se materiál přirozeně napne a přilne k noze. Podešev je vyrobena z tříslučiněné usně s výrazným laserovaným desénem v tomto modelu je laserový motiv nejviditelnější z celé kolekce. Podpatek tvoří masivní kus ohořelého dubového dřeva, který zvýrazňuje syrový a symbolický charakter modelu.

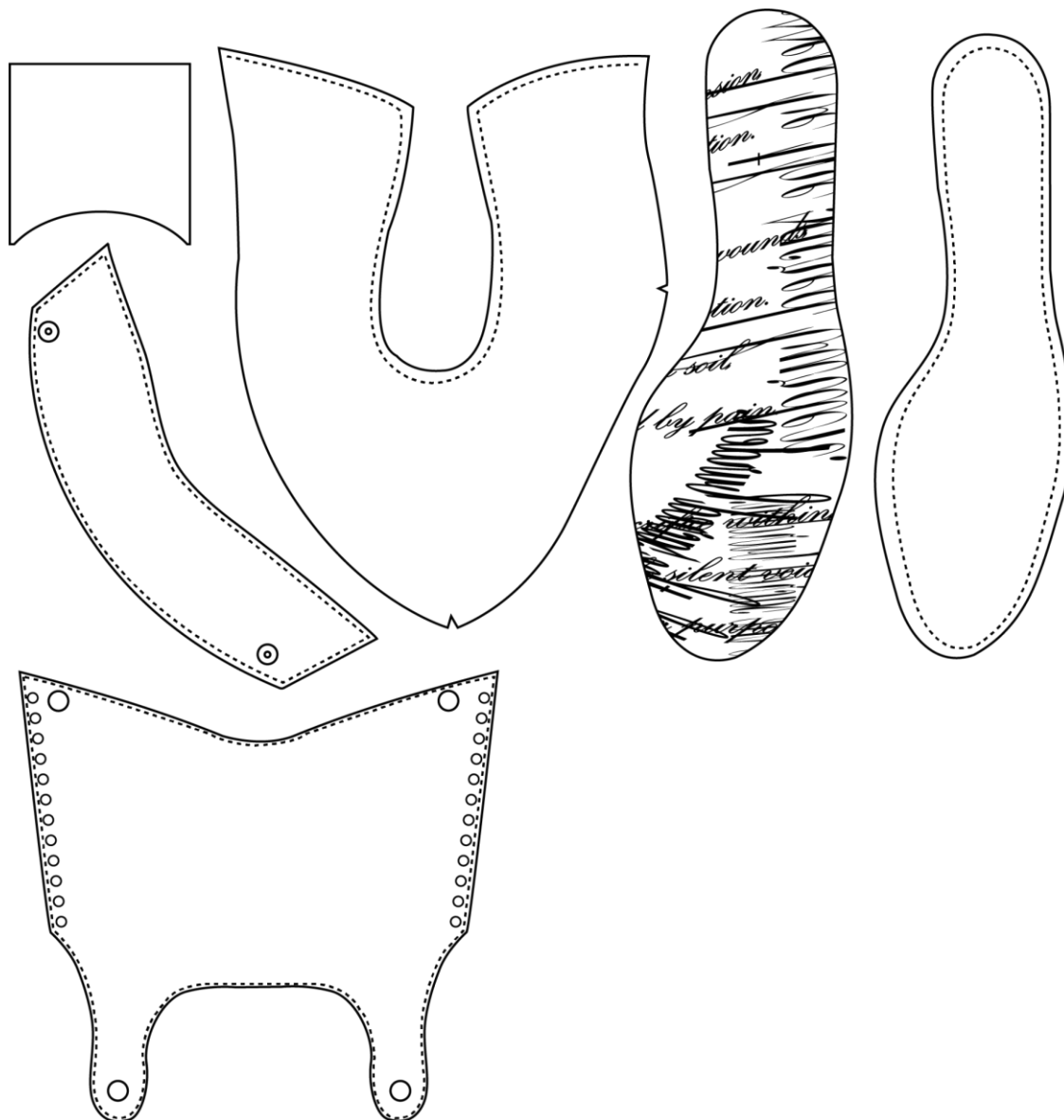
Střihové řešení produktu číslo 5

PŘÍLOHA P6: TŘETÍ PÁR OBUVI „ASHEN THRONE HEELS“

Model Ashen Throne Heels představuje nejvyšší stupeň v hierarchii kolekce. Obuv je konstruována kombinací šití a lepení, se svrškem z černé hovězí usně, podšívkou z černé koziny a identickým složením u stélky. Podešev je z třísločiněné usně s laserovaným desénem, charakteristickým pro celou kolekci. Dominantním prvkem je masivní podpatek z ohořelého dubového dřeva a výrazná holeňová část, která je odnímatelná. Holenice je bohatě prošněrována každá strana nese 12 kovových průchodek, celkem tedy 48, a šněrování připomíná estetiku korzetu. Kování je na tomto modelu výrazně přiznané a tvoří klíčový vizuální motiv. Obuv má reprezentativní a ceremoniální charakter, evokující moc, rituál a autoritu odpovídající postavení vrcholné figury kultu v rámci kolekce.

Střihové řešení produktu číslo 6

PŘÍLOHA P7: FOTODOKUMENTACE 1 „ADEPT TOTE“

Fotograf: Viktor Plůcha

PŘÍLOHA P8: FOTODOKUMENTACE 2 „ADEPT TOTE“

Fotograf: Viktor Plůchta

PŘÍLOHA P9: FOTODOKUMENTACE 3 „ADEPT TOTE“

Fotograf: Viktor Plůcha

PŘÍLOHA P10: FOTODOKUMENTACE 1 „SACRIFICE THE GOAT“

Fotograf: Viktor Plůchta

PŘÍLOHA P11: FOTODOKUMENTACE 2 „SACRIFICE THE GOAT“

Fotograf: Viktor Plůcha

PŘÍLOHA P12: FOTODOKUMENTACE 3 „SACRIFICE THE GOAT“

Fotograf: Viktor Plůchta

PŘÍLOHA P13: FOTODOKUMENTACE 1 „FORGOTTEN FLOWERS“

Fotograf: Viktor Plůchta

PŘÍLOHA P13: FOTODOKUMENTACE 2 „FORGOTTEN FLOWERS“

Fotograf: Viktor Plůchta

PŘÍLOHA P14: FOTODOKUMENTACE 1 „ADEPT FLATS“

Fotograf: Viktor Plůcha

PŘÍLOHA P15: FOTODOKUMENTACE 2 „ADEPT FLATS“

Fotograf: Viktor Plůchta

PŘÍLOHA P16: FOTODOKUMENTACE 1 „ASHBOUND HEELS“

Fotograf: Viktor Plůcha

PŘÍLOHA P17: FOTODOKUMENTACE 2 „ASHBOUND HEELS“

Fotograf: Viktor Pl'uchta

PŘÍLOHA P18: FOTODOKUMENTACE 1 „ASHEN THRONE HEELS“

Fotograf: Viktor Plůcha

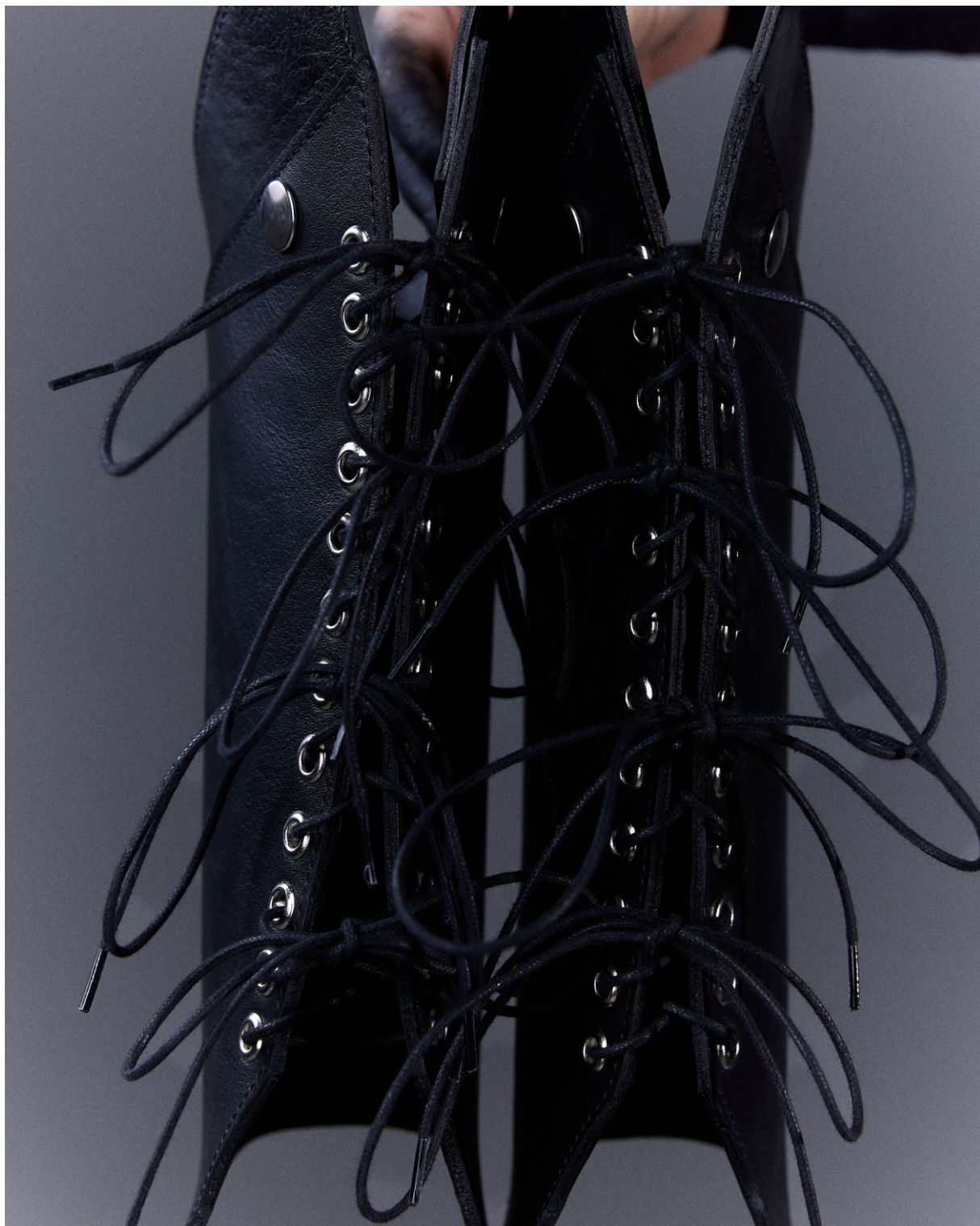
PŘÍLOHA P19: FOTODOKUMENTACE 2 „ASHEN THRONE HEELS“

Fotograf: Viktor Plůchta

PŘÍLOHA P20: FOTODOKUMENTACE 3 „ASHEN THRONE HEELS“

Fotograf: Viktor Plůchta

PŘÍLOHA P21: FOTODOKUMENTACE 1 „ARTEFAKTY“

Fotograf: Viktor Plůchta

